

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ**

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

**ΟΙ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΤΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Σπουδαστής: ΔΑΒΙΛΛΑ ΓΕΩΡΓΙΑ

A.M. :2006140

Επιβλέπων Καθηγητής: ΤΣΟΥΝΤΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2014

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	4
Εισαγωγή.....	5
Κεφάλαιο 1 ^ο	6
Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	6
1.1. Εισαγωγή	6
1.2. Ορισμοί και έννοιες.....	10
1.3. Ιστορική αναδρομή	14
1.. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις σήμερα	16
Κεφάλαιο 2 ^ο	21
Εκκλησία-Πολιτεία-Κοινωνία	21
2.1. Εισαγωγή	21
2.2. Ιστορική αναδρομή	22
2.3. Η παρουσία της Εκκλησίας	25
2.4. Η θέση της εκκλησίας στην σύγχρονη κοινωνία.	29
Κεφάλαιο 3 ^ο	31
Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις της Εκκλησίας και η φιλανθρωπική δράση. .	31
3.1. Εισαγωγή	31
3.2. Ιστορική αναδρομή	35

3.3. Εκκλησία, Εθελοντισμός και Κοινωνία Πολιτών	42
3.4. Η δράση των ΜΚΟ εκκλησίας	45
3.4.1. Η Μ.Κ.Ο. «Αποστολή»	46
3.4.2. Η Μ.Κ.Ο. «Φιλοξενία».....	53
3.4.3. Η Μ.Κ.Ο. «Αγάπη» (πρώην Αλληλεγγύη).....	58
Συμπεράσματα	59
Αναφορές- Πηγές.....	61

Περίληψη

Η πτυχιακή εργασία αποτελείται από τρία κεφάλαια. Στο **πρώτο κεφάλαιο** της εργασίας αναφερόμαστε αναλυτικά στην έννοια αλλά και στον ρόλο των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Επιπλέον γίνεται ιστορική ανάδρομη και περιγράφονται ως προς τον ρόλο που διαδραματίζουν.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** της εργασίας αναφερόμαστε αναλυτικά στην σχέση Εκκλησίας –Πολιτείας –Κοινωνίας. Γίνεται μια ιστορική αναδρομή όσον αφορά στην εξέλιξη των σχέσεων μεταξύ τους καθώς αποτελεί πολύ σημαντικό κομμάτι για την κατανόηση της λειτουργίας της εκκλησίας και την επιτέλεση του φιλανθρωπικού της έργου μέσω των Μ.Κ.Ο

Στο **τρίτο κεφάλαιο** της εργασίας αναλύουμε τον φιλανθρωπικό ρόλο της εκκλησίας μέσα στον χρόνο και στην σύγχρονη εποχή και παρατίθενται κάποια σύγχρονα παραδείγματα Μ.Κ.Ο. της εκκλησίας. Τέλος αναφέρονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την εργασία.

Εισαγωγή

Στόχος της κοινωνικής πρόνοιας αποτελεί η πρόληψη αλλά και η επίλυση των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων. Αν και το κράτος έχει την κύρια ευθύνη και υποχρέωση να προσφέρει σε όλους τους πολίτες την αναγκαία προστασία, στην Ελλάδα, το κράτος- πρόνοιας παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις. Για το λόγο αυτό, η Εκκλησία και μια σειρά από ιδιωτικές φιλανθρωπικές πρωτοβουλίες τείνουν να υποκαταστήσουν και να συμπληρώσουν την Πολιτεία στην παροχή υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας.

Η Εκκλησία δεν έχει την δυνατότητα να θεωρείται ως μια κοινωνική υπηρεσία. Η προνοιακή δράση, η διακονία που ασκεί, δεν είναι γι' αυτήν αυτοσκοπός, αλλά ένα μέσο για την έμπρακτη εξάσκηση της χριστιανικής ζωής, που ασκείται ως μίμηση του Θεού και αποσκοπεί στη σωτηρία του ανθρώπου, ως ψυχοπνευματική οντότητα. Η προνοιακή δραστηριοποίησή της έχει ιστορικά ερείσματα ήδη στην Αποστολική Εκκλησία. Οι μορφές της δράσης της και τα υποκείμενα της κοινωνικής προστασίας μεταβάλλονται μέσα στους αιώνες, προκειμένου να ανταποκρίνονται στα κοινωνικά προβλήματα της εκάστοτε εποχής.

Αν εξαιρέσουμε το γεγονός ότι τόσο η πρακτική, όσο και η βιβλιογραφική αναγνώριση του ρόλου της Εκκλησίας και των εν γένει εκκλησιαστικών φορέων στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής θεωρείται δεδομένη, η ακριβής δράση της είναι μάλλον άγνωστη στη χώρα μας. Πιο παράδοξο όμως είναι το γεγονός, ότι «ανεξερεύνητη» παραμένει η σύγχρονη διακονία της Εκκλησίας και όχι η παρέμβασή της κατά την παλαιοχριστιανική ή βυζαντινή περίοδο ή ακόμα και στην Τουρκοκρατία.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι, μέσα από την ανάλυση των εννοιών της φιλανθρωπίας και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, να αναδείξει την δράση της εκκλησίας μέσα από αυτές, στη σύγχρονη εποχή.

Κεφάλαιο 1°

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

1.1. Εισαγωγή

Για δεκαετίες οι μελετητές των διεθνών σχέσεων αγνοούσαν την παρουσία και τις δραστηριότητες των μη κυβερνητικών οργανώσεων, τις οποίες θεωρούσαν ασήμαντους δρώντες σε σχέση με τα κράτη.

Αν και υπήρχαν μελετητές που υποστήριζαν ότι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις θα έπρεπε να συνυπολογιστούν στην ανάλυση των διεθνών σχέσεων, αυτοί οι μελετητές βρίσκονταν στο περιθώριο, καθώς η πλειονότητα των διεθνολόγων θεωρούσε μεν ότι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις είναι «διαφέρουσες» αλλά ότι πολιτικά και διπλωματικά δεν σχετίζονται με τη διεθνή κρατοκεντρική πραγματικότητα.

Οι διεθνολόγοι ασχολούνταν κυρίως με θέματα στρατηγικής και πολιτικής της ισχύος. Η έρευνα εστιαζόταν στα κράτη και τις κυβερνήσεις τους, και ειδικότερα στη μελέτη της εξωτερικής πολιτικής των κρατών στον άναρχο διεθνή χώρο και στις στρατηγικές τους για την απόκτηση ισχύος μέσω της ισορροπίας δυνάμεων, της αποτροπής και της σύστασης αμυντικών συνασπισμών. (Φραγκονικολόπουλος, Χ.Α. 2007 σελ..21)

Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα ωστόσο, ο κόσμος άλλαξε εντυπωσιακά, με αποτέλεσμα σήμερα να ζούμε σε μια πολυκεντρική διεθνή κοινωνία που περιλαμβάνει κυβερνητικούς, διακυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς δρώντες όπου αντικείμενο μελέτης όταν η πολιτική ισχύος, αλλά και η συνεργασία και η επίλυση διενέξεων. (Zaleski P. 2006)

Επιπλέον, τα κρατικά σύνορα δεν αποτελούν πια εμπόδια για την επαφή και την επικοινωνία. Αυτό που σήμερα είναι ευρέως γνωστό ως παγκοσμιοποίηση, έχει πολλαπλασιάσει δραματικά τις διεθνείς συναλλαγές και τους τρόπους διάχυσης

πληροφοριών, αμφισβητώντας το μονοπώλιο των κυβερνήσεων στη χάραξη πολιτικής.

Τέλος, υπάρχουν αρκετά ζητήματα που ολοένα και περισσότερο μπορούν να θεωρηθούν προβλήματα παγκόσμιας ασφάλειας. Το παλαιότερο ζήτημα αφορά το πρόβλημα διακρατικών διαφορών και εσωτερικών συγκρούσεων. Ένα δεύτερο ζήτημα περιλαμβάνει προβλήματα οικονομικής φύσεως, που σχετίζονται με τη ροή του χρήματος, των πρώτων υλών και των προϊόντων. Στην περίπτωση αυτή, γίνεται η διάκριση μεταξύ «Βορρά» και «Νότου», δηλαδή μεταξύ του αναπτυγμένου και του αναπτυσσόμενου κόσμου: ο πρώτος απολαμβάνει υψηλή ποιότητα ζωής και ισχυρές υποδομές, ενώ ο δεύτερος προσπαθεί να συναγωνιστεί από πολύ μειονεκτική θέση.

Σημαντική θέση στην παγκόσμια ασφάλεια καταλαμβάνουν τώρα και προβλήματα ανθρωπιστικής φύσεως, όπως ξηρασίες και λιμοί, φυσικές καταστροφές και μετακινήσεις προσφύγων, φαινόμενα που θέτουν σε κίνηση μηχανισμούς παγκόσμιας δράσης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκαλούν. Επίσης, έχει αυξηθεί σημαντικά και η συνειδητοποίηση προβλημάτων οικολογικής φύσεως, για την επίλυση των οποίων απαιτείται συνολική αναθεώρηση του τρόπου με τον οποίο διαχειριζόμαστε τον πλανήτη μας. (Φραγκονικολόπουλος, Χ.Α. 2007 σελ.55)

Η Ελληνική απόδοση του όρου Non-Governmental Organisations (NGOs) είναι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.) και αποτελεί νεολογισμό. Ο όρος αναφέρεται σε μη κερδοσκοπικές οργανώσεις με διεθνή συνήθως παρουσία, οι οποίες δεν αποτελούν διεθνείς οργανισμούς αλλά στηρίζονται στην ιδιωτική πρωτοβουλία και είναι ανεξάρτητες από τα κράτη. Ένας « μη κυβερνητικός οργανισμός» (ΜΚΟ) είναι ένας νομικά συγκροτημένος οργανισμός που δημιουργήθηκε από φυσικά ή νομικά πρόσωπα που λειτουργεί ανεξάρτητα από κάθε κυβέρνηση και ένας όρος που χρησιμοποιείται συνήθως από τις κυβερνήσεις για να αναφερθούν σε πρόσωπα που δεν ελέγχονται από την κυβέρνηση. Ο όρος εφαρμόζεται συνήθως μόνο σε οργανώσεις που επιδιώκουν ορισμένους ευρύτερους κοινωνικούς στόχους που έχουν πολιτικές πτυχές, χωρίς να είναι εμφανώς πολιτικές οργανώσεις, όπως τα πολιτικά κόμματα.

Αρχικά, ο όρος χρησιμοποιήθηκε στο άρθρο 71 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Ωστόσο, ακριβής ορισμός του δεν υπάρχει. Τα τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει ο όρος να χρησιμοποιείται για κάθε κοινωφελή οργάνωση που δεν ανήκει στο κράτος. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ΜΚΟ χρηματοδοτούνται εξ ολοκλήρου ή εν μέρει από τις κυβερνήσεις, οι ΜΚΟ υποστηρίζουν το μη κυβερνητικό προσωπικό αποκλείοντας τους εκπροσώπους των κυβερνήσεων από την ένταξή τους στην οργάνωση. Αντίθετα από τον όρο «Κυβερνητική οργάνωση», ο όρος «μη κυβερνητική οργάνωση» δεν έχει γενικά αποδεκτό νομικό ορισμό. Σε πολλές δικαιοδοσίες, αυτοί οι τύποι οργάνωσης ονομάζονται «οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών» ή αναφέρονται με άλλα ονόματα. (Πέτρας Τ., Γουάλλας Τ., Μόρρις – Σουζούκι Τ., Χιρς Γ 2005 σελ. 31)

Σήμερα, ο αριθμός των διεθνών ΜΚΟ, εκτιμάται σε 40.000. Οι εθνικοί ΜΚΟ είναι ακόμη περισσότεροι: Η Ρωσία έχει 277.000 ΜΚΟ, η Ινδία εκτιμάται ότι έχει περίπου 1,2 εκατομμύρια ΜΚΟ. Οι σκοποί των ΜΚΟ είναι κυρίως ανθρωπιστικοί και αφορούν περιβαλλοντικά ή κοινωνικά προβλήματα όπως η φτώχεια, ο ρατσισμός, το περιβάλλον κ.λ.π. Από τις πρώτες ΜΚΟ ήταν ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα και η Actionaid. (<http://tvxs.gr/news>, [Ημερομηνία πρόσβασης: 17-10-2013])

Όσον αφορά στην ιστορία των διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων, αυτή χρονολογείται τουλάχιστον από το 1839. Εκτιμάται ότι μέχρι το 1914 υπήρχαν 1083 ΜΚΟ. Οι διεθνείς ΜΚΟ ήταν σημαντικές για το κίνημα κατά της δουλείας και το κίνημα για την ψήφο των γυναικών και κορυφώθηκε κατά τη διάρκεια της Παγκόσμιας Διάσκεψης Αποπλισμού. Ωστόσο, η φράση «μη κυβερνητική οργάνωση» τέθηκε σε λαϊκή χρήση με την ίδρυση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών το 1945 με τις διατάξεις του άρθρου 71 του Κεφαλαίου 10 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών για έναν συμβουλευτικό ρόλο για τις οργανώσεις που δεν είναι ούτε οι κυβερνήσεις ούτε τα κράτη μέλη - βλέπε Συμβουλευτικό Καθεστώς. Ο ορισμός των διεθνών ΜΚΟ "(INGO) είναι η πρώτη που αναφέρονται στο ψήφισμα 288 (X) του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου στις 27 Φεβρουαρίου, 1950: αυτή που ορίζεται ως «κάθε διεθνής οργανισμός που δεν στηρίζεται από διεθνή συνθήκη». Ο ζωτικός ρόλος των ΜΚΟ και άλλων «μεγάλων ομάδων» στην αειφόρο ανάπτυξη αναγνώρισε επίσης στο κεφάλαιο 27

της Ατζέντας 21, που οδηγεί σε έντονες ρυθμίσεις για μια συμβουλευτική σχέση μεταξύ των Ηνωμένων Εθνών και των μη κυβερνητικών οργανώσεων. (Stillman G.B. 2007 σελ.13-14)

Ιδιαίτερα στις δυτικές χώρες εμφανίζεται η ταχεία ανάπτυξη του μη κυβερνητικού τομέα ως αποτέλεσμα των διαδικασιών αναδιάρθρωσης του κράτους πρόνοιας. Η περαιτέρω παγκοσμιοποίηση της διαδικασίας αυτής σημειώθηκε μετά την πτώση του κομμουνιστικού συστήματος και ήταν ένα σημαντικό μέρος της συναίνεσης της Ουάσινγκτον.

Διάφορες γνώμες έχουν ακουστεί σχετικά με την λειτουργία των Μη κυβερνητικών οργανώσεων. Κάποιοι ισχυρίζονται ότι σε φόρουμ όπως αυτά, οι ΜΚΟ πρέπει να πάρουν θέση στο τι πρέπει να ανήκουν σε λαϊκά κινήματα των φτωχών. Άλλοι υποστηρίζουν ότι οι ΜΚΟ είναι συχνά ιμπεριαλιστικές στη φύση τους, που μερικές φορές λειτουργούν με ρατσιστικό τρόπο σε κυρίαρχες χώρες, καθώς και ότι πληρούν μια παρόμοια λειτουργία με εκείνη του κλήρου κατά τη διάρκεια της υψηλής αποικιακής εποχής. (Zaleski P. 2006)

1.2. Ορισμοί και έννοιες

Δεν είναι εύκολο να δοθεί ένας ορισμός για τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Η ευρεία χρήση του όρου έχει αποδειχθεί εμπόδιο στον ικανοποιητικό ορισμό του. Αλλά και η ανομοιογένεια των ίδιων των μη κυβερνητικών οργανώσεων δυσχεραίνει την οποιαδήποτε προσπάθεια να δοθεί ένας μόνο ορισμός. (Φραγκονικολόπουλος, Χ.Α. 2007 σελ 76-77)

Ο όρος «μη κυβερνητική οργάνωση» καλύπτει μια τεράστια ποικιλία φορέων, από ενώσεις εθελοντών, φιλανθρωπικά σωματεία και αναπτυξιακούς οργανισμούς, μέχρι κινήματα για την προάσπιση της ειρήνης, την παγκόσμια ασφάλεια και τον αφοπλισμό, την προστασία του περιβάλλοντος και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Μια μη κυβερνητική οργάνωση μπορεί να είναι μια μη κερδοσκοπική, εθελοντική οργάνωση που παρέχει ανθρωπιστικές ή αναπτυξιακές υπηρεσίες είτε στα μέλη της είτε σε άλλους ανθρώπους σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο μια οργάνωση που ασχολείται με τη ριζική αντιμετώπιση των προβλημάτων, προσπαθώντας να βελτιώσει την ποιότητα ζωής ιδιαίτερα των φτωχών, των καταπιεσμένων, των περιθωριοποιημένων, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο μια οργάνωση ή ομάδα ανθρώπων που εργάζεται με συγκεκριμένο σκοπό, με στόχο να επιφέρει μια επιθυμητή αλλαγή σε μια συγκεκριμένη κοινότητα, περιοχή, χώρα ή κατάσταση.

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) ορίζονται από την Παγκόσμια Τράπεζα ως «ιδιωτικοί οργανισμοί που ασκούν δραστηριότητά για να απαλύνει τον πόνο, να προωθήσει τα συμφέροντα των φτωχών, την προστασία του περιβάλλοντος, την παροχή βασικών κοινωνικών υπηρεσιών, ή αναλαμβάνουν την ανάπτυξη της κοινότητας». Από χώρα σε χώρα, η χρήση του όρου ΜΚΟ ποικίλλει. Παραδείγματος χάριν ο όρος ΜΚΟ χρησιμοποιείται συνήθως για τις εγχώριες οργανώσεις της Αυστραλίας που αναφέρονται στις Ηνωμένες Πολιτείες ως Μη κερδοσκοπικός οργανισμός. Τέτοιες οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε διεθνές επίπεδο, αρκετά συστηματικά αναφέρεται ως «μη κυβερνητικές οργανώσεις», στις Ηνωμένες Πολιτείες και αλλού. (Πέτρας Τ., Γουάλλας Τ., Μόρρις – Σουζούκι Τ., Χιρς Γ. 2005)

Σύμφωνα με το ορισμό της παγκόσμιας τράπεζας οι ΜΚΟ διαφοροποιούνται με βάση τις παρακάτω δραστηριότητες:

- εκπροσώπηση (οργανώσεις που εκφράζουν τις ανησυχίες των πολιτών),
- υπεράσπιση (οργανώσεις που ασκούν πίεση για συγκεκριμένα ζητήματα),
- στήριξη (οργανώσεις που στηρίζουν το έργο άλλων μη κυβερνητικών οργανώσεων σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο),
- παροχή υπηρεσιών (οργανώσεις που υλοποιούν αναπτυξιακά και ανθρωπιστικά προγράμματα).

Στο πλαίσιο του ΟΗΕ, σχεδόν όλα τα είδη ιδιωτικών οργανώσεων μπορούν να αναγνωριστούν ως μη κυβερνητικές οργανώσεις, αρκεί να μην επιδιώκουν να καταλάβουν εξουσία (είτε ως πολιτικά κόμματα είτε μέσω της αποκλειστικής προώθησης των συμφερόντων μιας συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας), να μην είναι κερδοσκοπικές-ή εγκληματικές.(Φραγκονικολόπουλος, Χ.Α. 2007σελ 88)

Είναι προφανές, λοιπόν, ότι δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Μπορούμε, ωστόσο, να κάνουμε τις εξής διαπιστώσεις:

- Ο όρος «μη κυβερνητική οργάνωση» εντάχθηκε εξ αρχής σε διεθνές πλαίσιο.

Το 1910, όταν 132 μη κυβερνητικές οργανώσεις αποφάσισαν να συνεργαστούν μεταξύ τους χρησιμοποίησαν την επωνυμία «Σωματείο Διεθνών Ενώσεων». Η Κοινωνία των Εθνών αναφερόταν στη σχέση της με «ιδιωτικές οργανώσεις-ενώσεις αυτοαποκαλούνταν τότε «διεθνή ιδρύματα», «διεθνείς ενώσεις» ή απλώς «διεθνείς οργανώσεις». Αν και το πρώτο σχέδιο του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ δεν περιλάμβανε καμία αναφορά στη διατήρηση συνεργασίας με αυτές τις ενώσεις και οργανώσεις, περίπου 1.200 μη κυβερνητικές ομάδες, κυρίως από τις ΗΠΑ αλλά και από αλλού άσκησαν πιέσεις ώστε αυτό να διορθωθεί στη διάσκεψη του Σαν Φρανσίσκο το 194 με την οποία ιδρύθηκε επίσημα ο ΟΗΕ. Οι ομάδες αυτές κατάφεραν όχι μόνο να περιληφθεί πρόβλεψη για τη σύσφιξη και την τυποποίηση των σχέσεων που είχε συνάψει παλαιότερα η Κοινωνία των Εθνών με ιδιωτικές οργανώσεις και ενώσεις, αλλά και ενίσχυσαν ιδιαίτερα τον ρόλο του ΟΗΕ σε οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα, και αναβάθμισαν το

Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο (ECOSOC) σε κυρίαρχο όργανο του Παγκόσμιου οργανισμού. (Μπιλανάκης, Ν.2006)

Είναι ενδεικτικό ότι το 1948 ο ΟΗΕ κατάρτισε μια λίστα 48 μη κυβερνητικών οργανώσεων επιφορτισμένων με τη συνεργασία και την παροχή συμβουλών στο ECOSOC μέχρι το 2005, στην ίδια λίστα είχαν καταγραφεί 2.613 οργανώσεις, με διαφορετικό βαθμό συμμετοχής και πρόσβασης στα κέντρα λήψης αποφάσεων του ΟΗΕ (Πέτρας Τ., Γουάλλας Τ., Μόρρις – Σουζούκι Τ., Χιρς Γ.2005)

- Παρά την έλλειψη ενός κοινά αποδεκτού ορισμού, εντοπίζονται κάποια θεμελιώδη χαρακτηριστικά.

Ευρύτερα, «μη κυβερνητικός» μπορεί να χαρακτηριστεί οποιοσδήποτε εθελοντικός θεσμός που επιτελεί μια δημόσια λειτουργία χωρίς να εντάσσεται στην κυβέρνηση ή στο πεδίο δράσης της. Η διατύπωση αυτή περιλαμβάνει σχεδόν κάθε είδους ομάδα εκτός από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, τις επαναστατικές ή τρομοκρατικές ομάδες και τα πολιτικά κόμματα Σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις:

- έχουν θεσμική οντότητα,
- είναι ιδιωτικής πρωτοβουλίας, θεσμικά ανεξάρτητες από το κράτος και τα πολιτικά κόμματα,
- δεν αποφέρουν οικονομικά οφέλη στα στελέχη τους,
- είναι αυτόνομες και έχουν τον αποκλειστικό έλεγχο των υποθέσεων τους,/έχουν εθελοντικό χαρακτήρα, δηλαδή προσελκύουν εθελοντική προσφορά ή χρηματικές συνεισφορές από ανθρώπους που συνεργάζονται σε μόνιμη βάση για έναν κοινό σκοπό, διάφορο της απόκτησης αξιωμάτων ή χρημάτων, ή της εγκληματικής δραστηριότητας.

Δεδομένου όμως ότι ο παραπάνω ορισμός εμπερικλείει πολλά διαφορετικά είδη οργανώσεων, αρκετοί αναλυτές διακρίνουν τις μη κυβερνητικές οργανώσεις σε λειτουργικές επιχειρησιακές (operational) και υπερασπιστικές ακτιβιστικές (advocacy).

Βασική δραστηριότητα των λειτουργικών/επιχειρησιακών οργανώσεων και η παροχή ανθρωπιστικών υπηρεσιών. Οι διμερείς και οι πολυμερείς κυβερνητικοί

οργανισμοί, βασίζονται όλο και πιο πολύ σ' αυτές τις οργανώσεις, αναθέτοντας τους ρόλο ανάδοχου. Αυτή η σχέση προσφέρει στις μη κυβερνητικές οργανώσεις την ευκαιρία να επηρεάσουν τα κράτη και τους διακυβερνητικούς οργανισμούς (στο πέμπτο κεφάλαιο θα μιλήσουμε, βεβαίως, και για τους κινδύνους που κρύβει αυτή η σχέση για τις μη κυβερνητικές οργανώσεις) (Πέτρας Γ., Γουάλλας Γ., Μόρρις – Σουζούκι Τ., Χιρς Γ. 2005)

Οι ΜΚΟ πιέζουν τις κυβερνήσεις να συμμετάσχουν σε μια προσπάθεια δημιουργίας, νέων κανόνων και να δημιουργήσουν διεθνικούς συνασπισμούς και κινητοποιούν την κοινή γνώμη προκειμένου να επηρεάσουν τις θέσεις των κρατών κατά τη διάρκεια διαπραγματεύσεων, συγκεντρώνουν στοιχεία για να συμβάλουν στον προσδιορισμό ενός προβλήματος ή μιας απειλής, συνεισφέρουν στην υλοποίηση και χάραξη πολιτικών, διευκολύνουν τις χώρες που δεν διαθέτουν την απαραίτητη τεχνογνωσία να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, και διασφαλίζουν ότι οι ανησυχίες των πολιτών λαμβάνονται υπόψη στις διεθνείς συνθήκες και αποφάσεις.

Θα πρέπει όμως να σημειώσουμε ότι αυτές οι δύο κατηγορίες δεν αποκλείουν η μία την άλλη. Ολοένα περισσότερες μη κυβερνητικές οργανώσεις δραστηριοποιούνται ταυτόχρονα στο επιχειρησιακό πεδίο και στην προώθηση ιδεών, ενώ κάποιες υπερασπιστικές/ακτιβιστικές οργανώσεις εμπλέκονται άμεσα στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων. (Φραγκονικολόπουλος, Χ.Α., 2007 σ27-28.)

Παρόλο που οι παραπάνω διαχωρισμοί είναι έγκυροι, γίνεται όλο και περισσότερο κατανοητό ότι η δράση των μη κυβερνητικών οργανώσεων επεκτείνεται και πέρα από αυτά τα επίπεδα. Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, το ζήτημα ήταν σε γενικές γραμμές ξεκάθαρο: η συντριπτική πλειονότητα των εθνικών μη κυβερνητικών οργανώσεων δεν αναμειγνυόταν σε διεθνείς δραστηριότητες. Έτσι, ο όρος «μη κυβερνητική οργάνωση» σήμαινε συνήθως μια εθνική μη κυβερνητική οργάνωση, ενώ οι περιφερειακές ή παγκόσμιες οργανώσεις ονομάζονταν «διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις».

Οι εθνικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, δεν συμμετείχαν αυτόνομα στην παγκόσμια πολιτική όταν ήθελαν να ασκήσουν

επιρροή σε παγκόσμιο επίπεδο, απευθύνονταν στις αντίστοιχες διεθνείς οργανώσεις. Ωστόσο, στα μέσα της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές του '90, σημειώθηκε κατακόρυφη αύξηση των εθνικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνταν και συνεργάζονταν σε παγκόσμιο επίπεδο, ιδιαίτερα σε περιβαλλοντικά ζητήματα. Από τότε, ο όρος «διεθνής μη κυβερνητική οργάνωση» δεν χρησιμοποιείται τόσο πολύ. Ο όρος «μη κυβερνητική οργάνωση» καλύπτει τόσο τις εθνικές όσο και τις διεθνείς οργανώσεις.

Επιπλέον, είναι επίσης σαφές ότι η δράση των εθνικών και διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων συνιστά τη συλλογική δράση πολλών διεθνικών μη κυβερνητικών δικτύων και συνασπισμών. Αυτοί οι συνασπισμοί περιλαμβάνουν μη κυβερνητικές οργανώσεις που δρουν διεθνώς για ένα συγκεκριμένο ζήτημα, και τις ενώνουν κοινές αξίες και κοινός λόγος

Κεντρικά στοιχεία αυτής της σχέσης είναι η ανταλλαγή πληροφοριών, ο συντονισμός της δράσης, η προώθηση πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών. Αυτό που διακρίνει αυτά τα μη κυβερνητικά δίκτυα είναι η ικανότητα που έχουν ως δρώντες της παγκόσμιας πολιτικής να κατευθύνουν στρατηγικά την πληροφόρηση, για να συμβάλλουν στην ανάδειξη νέων ζητημάτων. (Φραγκονικολόπουλος, Χ.Α. 2007)

1.3. Ιστορική αναδρομή

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις συμμετέχουν ενεργά στη διεθνή σκηνή εδώ και αιώνες. Ήδη από το 1775 υπήρχαν μη κυβερνητικές οργανώσεις που αγωνίζονταν για την κατάργηση του δουλεμπορίου, με την ίδρυση της Pennsylvania Society for Promoting the Abolition of Slavery. Μία δεκαετία αργότερα, ακολούθησε η British Society for the Abolition of the Slave Trade και η Γαλλική Societe des Amis des Noirs. Ο συνεκτικός δεσμός αυτών των κινημάτων στερεοποιήθηκε το 1839 με την ίδρυση της British and Foreign Anti-Slavery Society., της πρώτης διεθνικής μη κυβερνητικής οργάνωσης που έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διεθνή πολιτική σκηνή και ειδικότερα στη διεξαγωγή του

Πρώτου Παγκόσμιου Συνεδρίου κατά της Δουλείας το 1840. Στη Βρετανία και στις Ηνωμένες Πολιτείες ιδρύθηκαν τοπικές, περιφερειακές και εθνικές οργανώσεις κατά της δουλείας, που συχνά αντάλλασσαν επιστολές, δημοσιεύσεις και επισκέψεις. Μέχρι το 1833, στη Βρετανία ένας στους επτά ενήλικες υπέγραφε δημόσιες εκκλήσεις υπέρ της απελευθέρωσης των σκλάβων στις ΗΠΑ υπήρχαν 1.350 τοπικές ενώσεις κατά της δουλείας, οι οποίες αριθμούσαν 120.000-250.000 μέλη. (Φραγκονικολόπουλος, Χ.Α.2007 σ.208-209)

Η δουλεία, πάντως, δεν ήταν το μόνο ζήτημα που απασχόλησε τις πρώτες διεθνικές μη κυβερνητικές οργανώσεις. Το πρώτο διεθνικό φεμινιστικό κίνημα (International Suffrage Movement 1888-1928) διεκδίκησε το δικαίωμα ψήφου για τις γυναίκες, ενώ ενδεικτική είναι και η Διεθνής Εκστρατεία κατά της Κλειτορίδεκτομής στην Κένυα το 1923-19312. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20ού αρκετά ήταν και τα ειρηνευτικά κινήματα, με έδρα στην Ευρώπη και την Αμερική, που άσκησαν πιέσεις σε πολλές διεθνείς διακυβερνητικές συναντήσεις και διασκέψεις με θέμα την ειρήνη και τον αποπλισμό, ενώ οι κυβερνήσεις άρχισαν να χρησιμοποιούν εξωκυβερνητικούς εμπειρογνώμονες ως αντιπροσώπους σε διεθνείς διασκέψεις.

Ιδιαίτερα σημαντικές ήταν οι διασκέψεις της Χάγης για την Ειρήνη το 1899 και το 1907 κατά την διάρκεια των οποίων οι ΜΚΟ διοργάνωναν παράλληλα φόρουμ και εξέδιδαν μια ανεπίσημη ημερίδα. Επίσης, σχηματίστηκαν διάφορες ομάδες που ασχολούνταν με θέματα παγκόσμιου εμπορίου, ενώ το 1859 δημιουργήθηκε η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού.

Οι διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις αυξήθηκαν από 135 το 1910 σε 375 το 1930 και 427 το 1940, γεγονός εκπληκτικό αν σκεφτούμε ότι εκείνες οι δεκαετίες χαρακτηρίστηκαν από έντονο εθνικισμό και ολοκληρωτισμό σε πολλά μέρη του κόσμου. Αυτή η αύξηση των μη κυβερνητικών οργανώσεων μπορεί όμως να ερμηνευτεί εν μέρει από το γεγονός ότι η δράση ήταν αναγκαία για τη διάσωση και την ανακούφιση των θυμάτων πολέμου και της κρατικής καταστολής. (Φραγκονικολόπουλος, Χ.Α 2007)

Την ίδια περίοδο, οι ΜΚΟ έπαιξαν καθοριστικό ρόλο και στην ίδρυση διεθνών θεσμών. Έτσι, για παράδειγμα, το Διεθνές Γραφείο Σταθμών και Μέτρων

(International Bureau of Weights and Measures, 1875), το Διεθνές Συμβούλιο για την Εξερεύνηση της Θάλασσας (International Council for the Exploration of the Sea, 1902) ή η Διεθνής Μετεωρολογική Υπηρεσία (International Meteorological Office, 1891), ήταν αρχικά μη κυβερνητικές οργανώσεις. (Salamon, M. Lester, S. Sokolowski Wojciech & Regina List 2003 σελ 105),

Αυτή η εξέλιξη, σε συνδυασμό με την πρόοδο στις μεταφορές και τις επικοινωνίες τον 20^ο αιώνα, είχε ως αποτέλεσμα να γίνουν προσπάθειες για την παγκόσμια συνεργασία των μη κυβερνητικών οργανώσεων. Επομένως, το στοίχημα που έχουν βάλει οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, να αναδειχθούν σε σημαντικό δρώντα της παγκόσμιας πολιτικής, δεν είναι καινούριο.

Σήμερα, ωστόσο, υπάρχει μια σημαντική διαφορά: ο αριθμός των μη κυβερνητικών οργανώσεων που πλέον αποτελούν μέρος του παγκόσμιου συστήματος είναι αναμφισβήτητα μεγαλύτερος από ποτέ (Zaleski P.2006) όπως ευρύτερο από ποτέ είναι και το φάσμα των δραστηριοτήτων τους.

1.4. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις σήμερα

Ο αριθμός των μη κυβερνητικών οργανώσεων με διεθνή δραστηριότητα αυξήθηκε από περίπου 13.000 το 1981 σε 47.000 το 2001, 57.596 το 2002 και 59.003 το 2003 (βλ. πίνακα 1). Σχεδόν το 1/5 των σημερινών διεθνών ΜΚΟ ιδρύθηκε μετά το 1991. Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ αυξήθηκαν σε 979 το 1990, σε 1.170 το 2000 αύξηση της τάξης του 19,5%. Οι υπερασπιστικές /ακτιβιστικές διεθνείς ΜΚΟ αυξήθηκαν κατά 42, 5% από 2.712 σε 3.864. (Φραγκονικολόπουλος, Χ.Α. 2007σ 40)

Τομέας δράσης	Έτος	
	2002	2003
Πολιτισμός	3.531	3.666
Εκπαίδευση	3.077	3.212
Έρευνα	12.161	12.387
Υγεία	2.869	2.925
Κοινωνική ανάπτυξη	6.303	6.434
Περιβάλλον	1.740	1.781
Οικονομική ανάπτυξη	14.880	15.221
Παγκόσμιο δίκαιο, παγκόσμια ζητήματα και πολιτικές	6.713	7.090
Θρησκεία	2.945	3.082
Άμυνα	394	435
Πολιτική	2.983	2.780
ΣΥΝΟΛΟ	57.596	59.003

Πίνακας 1: Ταξινόμηση των διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων με βάση τον τομέα δράσης (2002-2003)

Πηγή: Helmut Anheier, Marlies Gasius & Mary Kaldor (eds.), (2003), “Global Civil Society 2003”, Oxford, Oxford University Press, σελ. 320.

Σημαντικός είναι, επίσης, ο ρυθμός ανάπτυξης των εθνικών μη κυβερνητικών οργανώσεων. Αν και στα μέσα της δεκαετίας του '90 ο ΟΗΕ υπολόγιζε τον αριθμό τους σε περίπου 50.000, αυτό το μέγεθος αφορούσε μόνο τις οργανώσεις που δέχονταν δωρεές και κυβερνητική χρηματοδότηση ο πραγματικός αριθμός είναι πολύ μεγαλύτερος. Στη Ρωσία, όπου πριν από την πτώση του κομμουνισμού δεν υπήρχε καμία μη κυβερνητική οργάνωση, μέχρι το 2000 ιδρύθηκαν 65.000. Υπολογίζεται ότι περισσότερες από 100.000 μη κυβερνητικές οργανώσεις έχουν εμφανιστεί στην Ανατολική Ευρώπη από το 1989, και περισσότερες από 1.000.000 λειτουργούν στην Ινδία. (Πέτρας Τ., Γουάλλας Τ., Μόρρις – Σουζούκι Τ., Χιρς Γ. 2005) .Στη Γαλλία το 1960 λειτουργούσαν κατά προσέγγιση 11.000 μη κυβερνητικές οργανώσεις μέχρι το 1987 ο αριθμός τους είχε αυξηθεί σε 54.000. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, περίπου 4.000 μη κυβερνητικές οργανώσεις ιδρύονταν κάθε χρόνο στη δεκαετία του '80. Στην Ευρώπη και την κεντρική Ασία, τα μέλη των μη κυβερνητικών οργανώσεων αυξήθηκαν από 8.940 το 1990 σε 35.235 το 2000, στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική από 22.697 σε 33.565, στη βόρεια και κεντρική Αφρική από 8.242 σε 11.964, και στην υποσαχάρια Αφρική από 20.076 σε 32.763. (Salamon, M. Lester, S. Sokolowski Wojciech & Regina List 2003)

Ενδεικτικά είναι και τα στοιχεία σύμφωνα με τα οποία οι μη κυβερνητικές οργανώσεις έχουν αναδειχθεί και σε σημαντική οικονομική δύναμη, αντιπροσωπεύοντας σημαντικό μερίδιο στην απασχόληση και τις εθνικές δαπάνες. Σύμφωνα με έρευνα του Johns Hopkins Comparative Non-profit Sector Project σε 35 χώρες του αναπτυγμένου και του αναπτυσσόμενου κόσμου, στα τέλη της δεκαετίας του 1990 οι δαπάνες των μη κυβερνητικών οργανώσεων ανέρχονταν σε 1,3 τρισ. δολάρια, ποσό που αντιστοιχεί στο 5,1% του συνόλου του ΑΕΠ αυτών των χωρών. Το μέγεθος των αριθμών αυτών φαίνεται αν κάνουμε τον εξής συσχετισμό: αν ο τομέας των μη κυβερνητικών οργανώσεων στις χώρες αυτές αποτελούσε ξεχωριστή εθνική οικονομία, θα ήταν η έβδομη μεγαλύτερη, πάνω από την Ιταλία, τη Βραζιλία, τη Ρωσία, την Ισπανία και τον Καναδά.

Στα τέλη της δεκαετίας του '90, ο τομέας των μη κυβερνητικών οργανώσεων σε αυτές τις 35 χώρες απασχολούσε 39,5 εκατομμύρια εργαζόμενους, αριθμός που αντιστοιχεί κατά μέσο όρο στο 4,4% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, και είναι δεκαπλάσιος από τον συνολικό αριθμό εργαζομένων στις βιομηχανίες αναλώσιμων αγαθών και υφασμάτων σε αυτές τις χώρες, πενταπλάσιος από ό,τι στη βιομηχανία παρασκευής τροφίμων και κατά περίπου 20% μεγαλύτερος από τον αριθμό εργαζομένων στον κλάδο των μεταφορών. Από τους 39,5 εκατομμύρια απασχολούμενους, περίπου 16,8 εκατομμύρια (43%) ήταν εθελοντές και 22,7 εκατομμύρια (57%) αμειβόμενοι. Στην πραγματικότητα, ο αριθμός των ανθρώπων που απασχολούνταν στον μη κυβερνητικό τομέα ήταν ακόμα μεγαλύτερος, δεδομένου ότι οι περισσότεροι εθελοντές εργάζονταν μόνο λίγες ώρες την εβδομάδα και η απασχόληση πολλών αμειβόμενων ήταν μερική. Για παράδειγμα, ο πραγματικός αριθμός των ανθρώπων που εργάζονταν εθελοντικά σε μη κυβερνητικές οργανώσεις σε αυτές τις 35 χώρες ξεπερνούσε τα 190 εκατομμύρια, δηλαδή αντιστοιχούσε στο 20% του ενήλικου πληθυσμού αυτών των χωρών. (Salamon, M. Lester, S. Sokolowski Wojciech & Regina List 2003)

Η μεταβολή του πολιτικού και οικονομικού βάρους των μη κυβερνητικών οργανώσεων φωτίζεται ακόμη περισσότερο, αν δούμε την αύξηση της χρηματοδότησης τους από τα κράτη και τους διεθνείς διακυβερνητικούς οργανισμούς. Μέχρι τα τέλη του '90, το συνολικό κεφάλαιο που διατέθηκε στις μη κυβερνητικές οργανώσεις και τις δραστηριότητες τους κυμαινόταν από 6 ως 7 δισ. δολάρια. Σπουδαίες είναι επίσης οι δωρεές ιδιωτών, από μεμονωμένους πολίτες αλλά και από εταιρείες, που υπερδιπλασιάστηκαν από 4,5 δισ. δολάρια το 1988 σε 10,7 δισ. το 1999.(Salamon, M. Lester, S. Sokolowski Wojciech & Regina List 2003),

Η δύναμη αυτής της διασύνδεσης φάνηκε για πρώτη φορά το 1992 στη σύνοδο του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη. Περίπου 1.400 μη κυβερνητικές οργανώσεις σχεδόν μονοπώλησαν τις συνεδριάσεις, προτείνοντας ριζοσπαστικές εναλλακτικές λύσεις, αναδεικνύοντας ζητήματα παγκόσμιου ενδιαφέροντος και γενικά «ταράζοντας τα νερά» στις διαδικασίες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να τους

δοθεί κεντρικός ρόλος στην Επιτροπή για την Αειφόρο Ανάπτυξη που συνέστησε η Σύνοδος του Ρίο.

Έκτοτε, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις αξιοποιούν κάθε ευκαιρία για να επηρεάσουν τη διαμόρφωση της παγκόσμιας ατζέντας: στη Διάσκεψη για τον Παγκόσμιο Πληθυσμό που έγινε το 1994 στο Κάιρο, μεγάλος αριθμός μη κυβερνητικών οργανώσεων ανέλαβε την αρμοδιότητα να καθορίσει την ατζέντα των συζητήσεων το 1995 στο Πεκίνο, χιλιάδες μη κυβερνητικές οργανώσεις κατέκλυσαν την Τέταρτη Παγκόσμια Διάσκεψη του ΟΗΕ για τις Γυναίκες η δράση των περιβαλλοντικών οργανώσεων είχε ως αποτέλεσμα υιοθετηθεί το 1987 το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ για τις ουσίες που καταστρέφουν το όζον όπως η Διεθνής Εκστρατεία για την Απαγόρευση των Ναρκών Ξηράς (International Campaign to Ban Landmines), ένας συνασπισμός 1.400 μη κυβερνητικών οργανώσεων, ήταν η κινητήρια δύναμη για την υιοθέτηση της Συνθήκης για την Απαγόρευση των Ναρκών το 1998, ο ρόλος του Συνασπισμού για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (Coalition for the International Criminal Court) ήταν καταλυτικός για την υιοθέτηση της Συνθήκης της Ρώμης το 1998-στα τέλη της δεκαετίας του '90 η ΜΚΟ εργασίας στο συμβούλιο ασφαλείας (NGOJ Working Group with Security Council) αναδείχθηκε, σημαντικό συνομιλητή του ισχυρότερου οργάνου του ΟΗΕ και η εκστρατεία Jubilee 2000 άλλαξε τη νοοτροπία και την πολιτική για το χρέος των φτωχών χωρών. (Salamon, M. Lester, S. Sokolowski Wojciech & Regina List 2003)

Κεφάλαιο 2°

Εκκλησία-Πολιτεία-Κοινωνία

2.1. Εισαγωγή

Κατά την μακραίωνη ιστορική εξέλιξη, οι σχέσεις Πολιτείας και Εκκλησίας, φαίνεται να είναι τελείως ρευστές. Για τον λόγο αυτό και πιο συγκεκριμένα εξαιτίας της πολυμορφίας της ιστορικής πραγματικότητας, οι σχέσεις αυτές λαμβάνουν διάφορες μορφές σχηματισμού και διαμόρφωσης που είναι δυνατόν να αποτυπωθούν μόνο σε συγκεκριμένες ιστορικές στιγμές.

Η διαρθρωτική οργάνωση της Εκκλησίας καθώς και η διαρκής μεταβολή αυτής, υπήρξε παράγωγο των κοινωνικοπολιτικών συγκυριών οι οποίες ποικίλαν σχετικά με την ιστορική περίοδο που διανυόταν, ενώ καθοριστικό ρόλο έπαιζαν και τα πρόσωπα που ήταν εκάστοτε επικεφαλής στη διοίκηση της Εκκλησίας αλλά και της Κυβερνήσεως. Η Πολιτεία, κάθε στιγμή, αναγνώρισε στην Εκκλησία ένα ρόλο «επίσημου εταίρου», στον τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής.

Όσον αφορά στην ορθόδοξη παράδοση, οι έννοιες της εκκλησίας και της κοινωνίας δεν είναι παράλληλες αλλά μάλλον συνώνυμες. Η εκκλησία είναι κοινωνία. Και η κοινωνία στην πλήρη και τέλεια μορφή της είναι εκκλησία. Η εκκλησία είναι κοινωνία θεώσεως. Είναι η σχηματολογική κοινωνία που προσλαμβάνει τους ανθρώπους σε ένωση με τον τριαδικό θεό. Η φύση της εκκλησίας είναι θεανθρώπινη, ο χαρακτήρας της δυνάμεως και η πορεία της πραγματοποιείται ταυτόχρονα σε οριζόντιο και κατακόρυφο επίπεδο.

Η αληθινή κοινωνία υπάρχει μόνο όταν το ίδιο πράγμα βρίσκεται ταυτόχρονα και στα δυο μέρη. Όταν δεν συμβαίνει αυτό αλλά η μετοχή στο ίδιο πράγμα γίνεται διαδοχικά δεν υπάρχει αληθινή κοινωνία, αλλά μάλλον χωρισμός. Δεν είναι συγγάτοικοι αυτοί που κατοικούν διαδοχικά στο ίδιο σπίτι, η κοινωνοί στην εξουσία αυτοί που ασκούν διαδοχικά κάποια εξουσία. Για να είναι συγγάτοικοι η κοινωνοί στην εξουσία, πρέπει να κατοικούν στο ίδιο σπίτι η να διαχειρίζονται την ίδια εξουσία κατά τον ίδιο χρόνο.

2.2. Ιστορική αναδρομή

Η ιστορία των σχέσεων πολιτείας-εκκλησία αρχίζει κι όλας από την βυζαντινή περίοδο. Στο Βυζάντιο, παρ' όλο που το θέμα των σχέσεων Κράτους και Εκκλησίας έχει μελετηθεί από πολλούς ιστορικούς, τα αποτελέσματά τους είναι αντίθετα πολλές φορές, λαμβάνοντας υπ' όψιν τον παράγοντα της αβεβαιότητας καθώς και της έλλειψης στοιχείων αλλά και της διαφορετικής τοποθέτησης και αντίληψης επί των γεγονότων που είχε κάθε ερευνητής. Για ορισμένους ιστορικούς, η Πολιτεία και η Εκκλησία βρίσκονταν σε συνεχή ανταγωνισμό όσον αφορά στην επικράτηση και στην κυριαρχία της μιας επί της άλλης.

Αντίθετα, κάποιοι άλλοι ιστορικοί θεωρούν ότι πρόκειται για δύο μορφές εμφανίσεως της χριστιανοσύνης. Όσον αφορά στα πραγματικά γεγονότα αποδεικνύουν ότι από το Μ. Κωνσταντίνο και έπειτα οι αυτοκράτορες προσέφεραν σημαντική βοήθεια στην Εκκλησία. Η ευνοϊκή αυτή στάση δεν ήταν μόνο απόρροια των προσωπικών θρησκευτικών τους πεποιθήσεων, αλλά και της διαπίστωσης ότι η νέα πίστη μπορούσε να εξελιχθεί σε κύριο παράγοντα συνοχής και κοινωνικής προστασίας των λαών της αυτοκρατορίας (Τρωιάνος, Σ. Ν. 1984 σελ 10). Τόσο η Πολιτεία όσο και η Εκκλησία, αποβλέποντας η καθεμιά στα μέσα που είχε η άλλη πλευρά στη διάθεσή της, επεδίωξαν, με εξαίρεση μεμονωμένες περιόδους, τη συνεργασία. (Τρωιάνος, Σ. Ν. 1984 σελ.11)

Όσον αφορά στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, και σύμφωνα με την προαιώνια τακτική των μουσουλμάνων ηγετών, οι χριστιανοί και οι Εβραίοι δηλαδή οι «λαοί της Βίβλου», είχαν την δυνατότητα να ζήσουν μέσα στο μουσουλμανικό κράτος αυτοδιοικούμενοι, σύμφωνα με το θρησκευτικό τους δίκαιο, εφόσον βέβαια δεν προέβαλλαν αντίσταση και πλήρωναν το χαράτσι. Ο σουλτάνος Μεχμέτ Β' έδωσε πολλά προνόμια στην Εκκλησία, τον μόνο προνοιακό φορέα για τους Ρωμιούς. Ειδικότερα κατοχύρωσε την ύπαρξη της Εκκλησίας και των ορθοδόξων υπηκόων στο οθωμανικό κράτος, αναγνώρισε τον Πατριάρχη ως θρησκευτικοπολιτικό ηγέτη των ορθοδόξων, παρεχώρησε ελευθερία λατρείας, εσωτερική αυτοδιοίκηση τόσο των θρησκευτικών κοινοτήτων όσο και των

ιδρυμάτων με θρησκευτικό χαρακτήρα καθώς και ελευθερία στη διαχείριση των εκκλησιαστικών περιουσιακών στοιχείων, επέτρεψε την οργάνωση εκκλησιαστικών οργάνων για επίλυση διαφορών οικογενειακού ή κληρονομικού δικαίου κ.α. Στο πέρασμα των αιώνων, τα προνόμια αυτά άλλοτε διευρύνθηκαν, κάτω από την επίδραση εξωτερικών και εσωτερικών παραγόντων, και άλλοτε παραβιάζονταν με διάφορα προσχήματα. (Τρωιάνος, Σ. Ν. 1984 σελ 48).

Με βάση τα προνόμια και την περιουσία που είχε, η Εκκλησία, κατάφερε να ασκήσει, στην Τουρκοκρατία κοινωνικό και εκπαιδευτικό έργο έστω και με περιορισμένη μορφή. Μετά την απελευθέρωση, ο Ι. Καποδίστριας επεδίωξε την ενίσχυση και περαιτέρω ανάπτυξη του πνευματικού και κοινωνικού έργου της Εκκλησίας, η οποία μονοπωλούσε την παρέμβαση στο χώρο της κοινωνικής πρόνοιας. Τον Ιούλιο του 1829, η Δ' Εθνική Συνέλευση του Άργους, με εισήγηση του Κυβερνήτη, έλαβε μια σειρά από μέτρα για τη βελτίωση των ιερών φιλανθρωπικών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της Ελλάδος και για την ίδρυση νέων. Γενικά ο Καποδίστριας επέδειξε ιδιαίτερο ζήλο για την οργάνωση και λειτουργία της Εκκλησίας, καθώς και για την οικονομική της εξασφάλιση.

Στη συνέχεια, ο Όθωνας, το 1833, προωθεί την αναδιοργάνωση του Κράτους και της Εκκλησίας βασιζόμενος στα δυτικά πρότυπα. Συνεπώς, μέσω αυτής της παρότρυνσης του, ανακηρύχθηκε το αυτοκέφαλο και ανεξάρτητο της Εκκλησίας της Ελλάδας και παρά την αντίδραση του λαού επέφερε δραστική μείωση στον αριθμό των μοναστηριών. Από τα 40 γυναικεία μοναστήρια έμειναν μόνο 3, ενώ από 500 ανδρικά έμειναν μόνο 88. Στα μοναστήρια που απέμειναν μετατράπηκαν, σε κοινωνικές υπηρεσίες, στα πρότυπα των δυτικών μοναστηριών, και κλήθηκαν να περιθάλπουν τους αποστελλόμενους από την κυβέρνηση ασθενείς και παράφρονες, να διδάσκουν τα ορφανά και να φροντίζουν τους πτωχούς. (Σταθόπουλος Π. 1999 σελ 323),

Όσον αφορά στην αρχή του 20ου αιώνα, αυτή σηματοδεύτηκε από τρεις αλληπάλληλους πολέμους, οι οποίοι στοίχισαν στην Ελλάδα σε οικονομική ανάπτυξη και το σημαντικότερο σε ανθρώπινες ζωές. Με σκοπό την επίλυση του προβλήματος οδηγήθηκαν στην σύσταση μιας νέας διοικητικής δομής όσον αφορά στην προνοιακή πολιτική, οπότε το Υπουργείο Περιθάλψεως

αναβαθμίστηκε και μετονομάστηκε σε Υπουργείο Υγιεινής, Προνοίας και Αντιλήψεως, με ευρύτερες αρμοδιότητες. Στο έργο της αποκατάστασης των προσφύγων σημαντική και αποτελεσματική θεωρείται η συμβολή της Επιτροπής Αποκαταστάσεως Προσφύγων, που αποτέλεσε αυτόνομο οργανισμό, η οποία χειρίστηκε το πρόβλημα από το 1923 έως και το 1930. (Πανουτσόπουλος Κ., 1984 σελ 128)

Στην συγκεκριμένη περίοδο, ταυτόχρονα με την κινητοποίηση της Πολιτείας στη λύση του προσφυγικού προβλήματος, σημαντική ήταν η προσφορά της ιδιωτικής φιλανθρωπικής πρωτοβουλίας. (Σταθόπουλος Π., 1999), Ταυτόχρονα, η Εκκλησία έδωσε το παρόν στην ανακούφιση των προσφύγων, με διανομή εκκλησιαστικής περιουσίας και άλλες μορφές φιλανθρωπικής δράσης, παρά την οικονομική της αποδυνάμωση, που επακολούθησε τη διάλυση των μοναστηριών. (Πανουτσόπουλος Κ. 1984 σ.125)

Όσον αφορά στην περίοδο στην οποία αρχίζει ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, όλες οι δομές της δημόσιας διοίκησης, ανάμεσα σ' αυτές και οι νεοσύστατοι, από την εποχή της μικρασιατικής καταστροφής, προνοιακοί φορείς, παρέλυσαν. Αν εξαιρέσουμε τους διεθνείς οργανισμούς που απέστειλαν βοήθεια, σημαντική ήταν, όπως προαναφέρθηκε, στα χρόνια της Πολέμου και της Κατοχής, η προσφορά της Εκκλησίας.

Αμέσως μετά το 1950 σημειώνεται ανοδική πορεία της κοινωνικής πρόνοιας στην Ελλάδα, παρουσιάζοντας έτσι σημαντικό έργο κυρίως στους τομείς της αποκατάστασης προσφύγων και ατόμων με ειδικές ανάγκες, της παιδικής προστασίας, της υγειονομικής προστασίας του πληθυσμού καθώς και της στέγασης. Ωστόσο, αντί το κράτος πρόνοιας να αποτελέσει εργαλείο ιδεολογικής ενσωμάτωσης και νομιμοποίησης της εν γένει κρατικής εξουσίας, όπως συνέβη σε όλο τον υπόλοιπο δυτικό κόσμο, χρησιμοποιήθηκε ως ένα ακόμη εργαλείο επιβράβευσης των επαγγελματικών και κοινωνικών ομάδων που συμμετείχαν στο μετεμφυλιακό κυρίαρχο πολιτικό σύστημα. (Κατρούγκαλος Γ. 2004 σ 89)

Γεγονός αποτελεί πως η Πολιτεία, ανέκαθεν αναγνώρισε στην Εκκλησία ένα ρόλο «επίσημου εταίρου», (Πανουτσόπουλος Κ., 1984), όσον αφορά στον τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής και συνέπραξε μαζί της τόσο σε πρακτικό επίπεδο,

στην οργάνωση και οικονομική ενίσχυση προνοιακών φορέων, όσο και σε νομοθετικό επίπεδο. Στη σύγχρονη εποχή, η Πολιτεία συνεργάζεται με την Εκκλησία στον τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας. Ειδικότερα οι τοπικές κοινωνικές υπηρεσίες και Διευθύνσεις Πρόνοιας των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων συνεργάζονται με τις αντίστοιχες εκκλησιαστικές υπηρεσίες στην εξυπηρέτηση κοινωνικών περιστατικών. Επιπλέον υπάρχει συνεργασία σε επίπεδο νομοθετικών ρυθμίσεων.

2.3. Η περιουσία της Εκκλησίας

Είναι γεγονός πως η Εκκλησία, από την ίδρυσή της κι' όλας, χρειαζόταν υλικά μέσα όσον αφορά στην επιτέλεση των σκοπών της. Από τους αποστολικούς χρόνους φαίνεται ότι οι χριστιανοί των κατά τόπους εκκλησιών συγκέντρωναν αγαθά καθώς και χρήματα με σκοπό την ανακούφιση των εμπεριστάτων αδελφών τους. Για την ευόδωση των έργων της, ήδη από την εποχή του Μ. Κωνσταντίνου εξασφαλίστηκε η δυνατότητα απόκτησης περιουσίας από την Εκκλησία (Θωμόπουλος Ε. 1997 σ 64).

Όσον αφορά στην επιτέλεση του έργου της, οι αναγκαίοι πόροι, προέρχονται από τα εισοδήματα τα οποία αποκτά η Εκκλησία μέσα από τις δραστηριότητές της καθώς και τις εισφορές των πιστών της, όπως είναι οι δωρεές και οι κληροδοσίες αλλά και την κρατική επιχορήγηση την οποία περιλαμβάνει τη μισθοδοσία του συνόλου των κληρικών. Πιο συγκεκριμένα, οι πόροι των ναών προέρχονται από τις εισπράξεις από τις προσφορές πιστών για την τέλεση ιεροπραξιών, την πώληση κεριών, το προϊόν του δίσκου και των κουτιών του ναού, τα εισοδήματα που προέρχονται από την κινητή και ακίνητη περιουσία του ναού, τους εράνους που οργανώνει η ενορία, τις δωρεές, κληροδοσίες και κληρονομίες και τα ποσά που προκύπτουν από την εκποίηση αφιερωμάτων. Ο ναός όμως δεν περιορίζεται στη συλλογή εσόδων. Όπως κάθε νομικό πρόσωπο, συνάπτει συμβάσεις και διαχειρίζεται τα έσοδά του για την επίτευξη των σκοπών του. (Δημητρόπουλος Π., 2001 σ.59),

Τα περιουσιακά στοιχεία, με κριτήριο τις ανάγκες που καλύπτουν κατηγοριοποιούνται σε ιερά και σε άγια. Ιερά είναι όσα εξυπηρετούν άμεσα τη λατρεία και διακρίνονται στα καθιερωμένα, όπως η αγία τράπεζα, το δισκοπότηρο, το αντιμήνσιο, που εντάσσονται στην Εκκλησία με ειδική τελετή, και στα αγιασμένα, που εξυπηρετούν ιερές τελετές γενικά, όπως τα άμφια, οι εικόνες, τα βιβλία, που εισέρχονται με ευλογία. Όλα τα υπόλοιπα πράγματα, όσα εξυπηρετούν με έμμεσο τρόπο τη λατρεία (στασίδια, καντήλια κ.α.) ή έχουν απλό οικονομικό προορισμό αποτελούν τα άγια πράγματα. Η διάκριση των πραγμάτων σε ιερά και σε άγια έχει σημασία στην εφαρμογή του ιδιωτικού και ποινικού δικαίου. (Τρωιάνος, Σ. Ν.1984 σ 79)

Αν κάνουμε μια σύντομη ιστορική αναδρομή θα δούμε πως κατά τη βυζαντινή περίοδο τα έσοδα της Εκκλησίας προέρχονταν όχι μόνο από εισφορές πιστών, αλλά σε μεγάλη κλίμακα από την οικονομική ενίσχυση της Πολιτείας, με τη μορφή επιχορηγήσεων και φορολογικών απαλλαγών και ελαφρύνσεων, που για τις μονές έφτασαν ως την φορολογική ατέλεια. (Τρωιάνος, Σ. Ν 1984σ.99)

Κατά την Τουρκοκρατία, η εκκλησιαστική περιουσία διατηρήθηκε, παρά την υποχρέωση καταβολής ποικίλων εισφορών στους κατακτητές, όπως ήταν το «χαράτσι» και το «μουκαρέτι» και την περικοπή της κρατικής ενίσχυσης. Οι πιστοί πάντως δεν σταμάτησαν τις εισφορές και δωρεές προς την Εκκλησία, αποσκοπώντας στην εξασφάλιση της περιουσίας τους από την αρπαγή του κατακτητή.

Όσον αφορά στην περίοδο του νεότερου Ελληνικού κράτους, η εκκλησιαστική περιουσία αποτέλεσε το «μήλον της έριδος» στις σχέσεις του Κράτους με την Εκκλησία. Κατά την διάρκεια της βασιλείας του Όθωνα, η εκκλησιαστική και ιδιαίτερος μοναστηριακή περιουσία περιορίστηκε σημαντικά όταν, (ΒΔ της 25ης Σεπτεμβρίου 1833) διαλύθηκε η συντριπτική πλειοψηφία των μοναστηριών και μεγάλο μέρος της περιουσίας τους απαλλοτριώθηκε ή παραχωρήθηκε για την ενίσχυση ακτημόνων και την εξυπηρέτηση άλλων κοινωνικών σκοπών. (Κονιδάρης, Ι.Μ. 1993). Ένα ακόμα μεγάλο μέρος της μοναστηριακής περιουσίας περιήλθε στο Δημόσιο το 1998, με το ν.1700/ 1987.

Στη σύγχρονη εποχή, το ακριβές ύψος της Εκκλησιαστικής περιουσίας δεν είναι εύκολο να υπολογιστεί λόγω του γεγονότος πως η Εκκλησία στην Ελλάδα αποτελεί ένα πολύπλοκο οργανισμό με πολλά επιμέρους νομικά πρόσωπα, δημοσίου αλλά και ιδιωτικού δικαίου, το καθένα από τα οποία έχει οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια. Αν εξαιρέσουμε το κεντρικό νομικό πρόσωπο της Εκκλησίας της Ελλάδας, υπάρχουν, όπως είδαμε, και οι Μητροπόλεις, στις οποίες υπάγονται οι ενορίες, οι μονές και τα υπόλοιπα νομικά πρόσωπα που υποστηρίζουν το εκκλησιαστικό έργο. Η αυτοτέλειά τους απέναντι στην κεντρική διοίκηση της Εκκλησίας συνεπάγεται αυτοτέλεια στην περιουσία και τα εισοδήματά τους καθώς και διαφοροποίηση των μηχανισμών ελέγχου της διαχείρισής τους. Επίσης η περιουσία του Αγίου Όρους, το οποίο ανήκει οργανωτικά και διοικητικά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, καθώς και της ημιαυτόνομης Εκκλησίας της Κρήτης και των μητροπόλεων των Δωδεκανήσων, που και αυτές ανήκουν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, (Δημητρόπουλος Π., 2001 σ.35) δεν συνυπολογίζονται στην περιουσία της Εκκλησίας της Ελλάδας.

Όσον αφορά στη διαχείριση της περιουσίας των Μητροπόλεων υπεύθυνος είναι ο Μητροπολίτης ενώ για την διαχείριση της περιουσίας των ενοριών, το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο. Στο τοπικό επίπεδο της ενορίας, το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο συντάσσει τον προϋπολογισμό εσόδων και εξόδων και τον ετήσιο απολογισμό και τα υποβάλλει στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Η διαχείριση των εισφορών των ιερών ναών και των λοιπών εσόδων που αποκομίζει ετησίως η Μητρόπολη διεξάγεται με ευθύνη του Μητροπολίτη. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο συντάσσει τον προϋπολογισμό και τον απολογισμό της Μητρόπολης.

Για την αξιοποίηση της εκκλησιαστικής περιουσίας προβλέπεται (Άρθρο 46 παρ. 3 Καταστατικού Χάρτη) η σύσταση ανώνυμων εταιρειών ή εταιρειών περιορισμένης ευθύνης με ειδικό νόμο. Τα εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα απολαμβάνουν φορολογικές απαλλαγές και γενικότερα ευνοϊκότερη μεταχείριση σε θέματα δημοσίων βαρών. Συγκεκριμένα απαλλάσσονται από το φόρο κληρονομιών και δωρεών (Άρθρα 25 και 45 ΝΔ 188/73 για τα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα που επιδιώκουν εκκλησιαστικούς σκοπούς) από το φόρο μεταβιβάσεως ακινήτων,(Άρθρο 6 περίπτωση γ' του Ν. 1587 50, εφόσον είναι αγοραστές όλα τα Ν.Π.Δ.Δ., με ιδιαίτερη μνεία για ναούς και μονές) και το φόρο

μεγάλης ακίνητης περιουσίας. (όλα τα Ν.Π.Δ.Δ., και ιδιαίτερα οι ναοί και μονές. Άρθρο 23 περίπτωση ι', ιβ', ιγ' του Ν. 2459/ 1997)

Αναφορικά με την διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων της Εκκλησίας, αυτή υπόκειται στον οικονομικό έλεγχο των επιθεωρητών των δημοσίων διαχειρίσεων, οι οποίοι ορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των υπουργών Οικονομικών και Παιδείας. Ωστόσο, ο έλεγχος έχει ατονήσει, δεδομένου ότι η Εκκλησία δεν δείχνει προθυμία να συναινέσει στον λεπτομερή έλεγχο των οικονομικών της από το Κράτος. (Θωμόπουλος Ε., 1997) .Αξιοσημείωτο θεωρείται το γεγονός, ότι από την ανασκόπηση των εκκλησιαστικών φορέων με προνοιακή δραστηριότητα που διενεργήσαμε στα πλαίσια αυτής της εργασίας, προκύπτει ότι ιδιωτική εταιρεία ορκωτών λογιστών ελέγχει την οικονομική διαχείριση της «Αλληλεγγύης», του μη κυβερνητικού οργανισμού της Εκκλησίας της Ελλάδας.

Η εκκλησία απαλλάσσεται ακόμα από τους δημοτικούς φόρους. (ΒΔ 24.9/20.10.58, όπως ισχύει).Προβλέπονται ακόμα τελωνειακές απαλλαγές (άρθρο 48παρ. 2 Καταστατικού Χάρτη)για ορισμένα είδη και απαλλαγή από έκτακτες εισφορές.(Άρθρα 2-6 Ν. 2019/ 1992) Έμμεσα ωφελείται η Εκκλησία από φορολογικά μέτρα που ευνοούν τις δωρεές προς αυτή. Πέραν όμως από τις ειδικές ρυθμίσεις που αφορούν την Εκκλησία, τα νομικά της πρόσωπα επωφελούνται από την ιδιότητα Ν.Π.Δ.Δ., και ειδικότερα με την απαλλαγή από διάφορα τέλη χαρτοσήμου, (Τρωιάνος, Σ. Ν., 1984 σ102) , από τον φόρο προστιθέμενης αξίας για τις υπηρεσίες ή τα αγαθά που σχετίζονται με τους σκοπούς τους, από την υποχρέωση προσκόμισης φορολογικής ενημερότητας κ.α.. Από την άλλη, υπόκεινται σε φορολογία με συντελεστή 10% όλα τα έσοδα που αποκτούν οι Μητροπόλεις, οι ναοί κ.λπ. από την εκμίσθωση οικοδομών και γαιών. (Άρθρα 1 και 13 του Ν. 2459/ 1997)

Σχετικά με τη διοίκηση της μοναστηριακής περιουσίας, αυτή εξακολουθεί να μην είναι ενιαία. Στο 1987, προωθήθηκε μεταρρύθμιση (Ν. 1700/1987) με σκοπό να περιέλθει στο Κράτος το μεγαλύτερο μέρος της μοναστηριακής περιουσίας, μιας και η Πολιτεία ανέλαβε πλέον την κάλυψη της μισθοδοσίας του κλήρου. Εντούτοις στη ρύθμιση αυτή δεν έχουν συναινέσει όλες οι Μονές.

Συμπερασματικά, μπορούμε να επισημάνουμε ότι η εκκλησιαστική περιουσία, αποτελεί σημαντικό ζήτημα, που προκάλεσε και προκαλεί τριβές στις σχέσεις Κράτους και Εκκλησίας.

2.4. Η θέση της εκκλησίας στην σύγχρονη κοινωνία.

Στην σύγχρονη εποχή, εκτός από το κράτος και την εκκλησία, στους κοινωνικούς θεσμούς έχουν προστεθεί τα πολιτικά κόμματα, το κοινοβούλιο, η δημόσια διοίκηση, τα εργατικά συνδικάτα οι εμπορικοί και γεωργικοί συνεταιρισμοί, τα σωματεία καταναλωτών, οι κοινωνικοί σύνδεσμοι. Επίσης προστέθηκαν η παιδεία ο αθλητισμός ο τουρισμός και ακόμη ο ημερήσιος και περιοδικός τύπος, η τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Μέσα σε όλα αυτά υπάρχει η Εκκλησία, η λατρεία, το κήρυγμα και η διακονία της.

Μέσω της συγκεκριμένης κατάστασης, η εκκλησία, δεν έχασε μόνο την μοναδική θέση που είχε στην παραδοσιακή κοινωνία αλλά και την πρώτη θέση που είχε στην ιεραρχία των σημερινών κοινωνικών θεσμών.

Όσον αφορά στην αλληλουχία των χαρακτηριστικών της σύγχρονης κοινωνίας, χαρακτηριστικών που έχουν μια άμεση ή έμμεση αναφορά στο ποιμαντικό έργο της εκκλησίας περιλαμβάνουμε και την θέση της εκκλησίας στην σύγχρονη κοινωνία. Το συγκεκριμένο στοιχείο περιέχει συνθετικά τις επιδράσεις της κοινωνίας στην εκκλησία και συμβάλλει σημαντικά στην γνώση των χαρακτηριστικών της σύγχρονης κοινωνίας. Από την άλλη μεριά είναι πολύ εύγλωττο στην υπόδειξη του τύπου και των τρόπων του ποιμαντικού έργου της εκκλησίας.

Παρόλο που η εκκλησία ως θρησκευτικό καθίδρυμα συνεχίζει να είναι συνδεδεμένο με την πολιτεία ως η επικρατούσα θρησκεία εντούτοις έχει παραμεριστεί ουσιαστικά από την δημόσια ζωή. Η αναπλαστική δύναμη της δεν γεμίζει τους κοινωνικούς θεσμούς με περιεχόμενο και πνεύμα δικό της ούτε

γεννά πολύ περισσότερο νέους δικούς της θεσμούς. Βέβαια κατορθώνει η εκκλησία να διατηρεί μια θέση στην δημόσια ζωή με τον θεσμό του εκκλησιαστικού γάμου, που υφίσταται ως ισότιμος και ισόβαρος πλάι στον πολιτικό τον δικαστικό όρκο και τον όρκο στις δημόσιες υπηρεσίες ,την διατήρηση των θεολογικών σχολών στα πανεπιστήμια και του μαθήματος των θρησκευτικών στο αναλυτικό πρόγραμμα των δημόσιων σχολείων ,την αναγνώριση των εκκλησιαστικών αρχών, τα εκκλησιαστικά εγκαίνια στα δημόσια τεχνικά έργα ,την διατήρηση αγίων ως προστατών των κλάδων των ένοπλων δυνάμεων ,αλλά η θέση αυτή είναι πολύ επισφαλής και επιφανειακή. Ίσως πρέπει να προσθέσουμε ότι με την προβολή από τον τύπο και το θέατρο στα τελευταία χρόνια αρνητικών πλευρών της ζωής επίσημων εκπροσωπών της η εκκλησία εξασφάλισε μια με σύγχρονη έννοια δημοσιότητα δηλαδή στην κοινή γνώμη αλλά το περιεχόμενο της δεν υπήρξε θετικό. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι πολλές φορές υπήρξε αρνητικό. Οι στήλες των εφημερίδων και οι σκηνές των θεάτρων που άλλοτε πρόβαλαν στην δημοσιότητα τις αξίες της Εκκλησίας άρχισαν τώρα να την διασύρουν, προβάλλοντας δυσφημιστικά παραδείγματα.

Κεφάλαιο 3°

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις της Εκκλησίας και η φιλανθρωπική δράση.

3.1. Εισαγωγή

Όσον αφορά στην κοινωνική πρόνοια, αυτή στοχεύει στην πρόληψη και επίλυση των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων. Αν και το κράτος έχει την κύρια ευθύνη και υποχρέωση να προσφέρει σε όλους τους πολίτες την αναγκαία προστασία, στην Ελλάδα, το κράτος- πρόνοιας παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις. Για το λόγο αυτό, η Εκκλησία και μια σειρά από ιδιωτικές φιλανθρωπικές πρωτοβουλίες τείνουν να υποκαταστήσουν και να συμπληρώσουν την Πολιτεία στην παροχή υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας.

Η Εκκλησία δεν μπορεί να νοηθεί ως μια κοινωνική υπηρεσία. Η προνοιακή δράση, η διακονία που ασκεί, δεν είναι γι' αυτήν αυτοσκοπός, αλλά ένα μέσο για την έμπρακτη εξάσκηση της χριστιανικής ζωής, που ασκείται ως μίμηση του Θεού και αποσκοπεί στη σωτηρία του ανθρώπου, ως ψυχοπνευματική οντότητα. Η προνοιακή δραστηριοποίησή της έχει ιστορικά ερείσματα ήδη στην Αποστολική Εκκλησία.

Οι μορφές της δράσης της εκκλησίας και τα υποκείμενα της κοινωνικής προστασίας μεταβάλλονται μέσα στους αιώνες, προκειμένου να ανταποκρίνονται στα κοινωνικά προβλήματα της εκάστοτε εποχής. Η άσκηση της έμπρακτης αγάπης και της φιλανθρωπίας εκ μέρους της Εκκλησίας προς τον πλησίον και μάλιστα τον πάσχοντα, δεν έχει το προηγούμενό της. Αλλά αυτόν τον πνευματικό άθλο έφθασε και κατόρθωσε όχι μόνο η αρχέγονη Εκκλησία, αυτή

των κατακομβών, των διωγμών και του μαρτυρίου, αλλά και η Εκκλησία των μετέπειτα αιώνων μέχρι σήμερα. Επί του θέματος, για τους αιώνες αυτούς θα πρέπει να γίνει ιδιαίτερη ιστορική μελέτη. Παρά ταύτα, μπορούμε να πούμε επιγραμματικά ότι ο θεσμός της φιλανθρωπίας στη Βυζαντινή Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία συνεχίστηκε χωρίς διακοπή. Η διδασκαλία και η πράξη της για τη φιλανθρωπία υπήρξε συνεχής και έντονη αλλά αθόρυβη, όπως αθόρυβη είναι και η δραστική ζύμη (μαγιά) που ζυμώνει το αλεύρι για το ψωμί. Όλοι οι μεγάλοι Πατέρες της Εκκλησίας συνιστούσαν με θερμούς, πύρινους λόγους την ελεημοσύνη και την ευπορία, δίνοντας πρώτοι το καλό παράδειγμα. Η ποικιλία των έργων της χριστιανικής ευπορίας ήταν και είναι ευρύτατη, τότε και πάντα: (Σταθόπουλος Π., 1999)

- Αξιολογότατη υπήρξε η πρόνοια της Εκκλησίας για τους φυλακισμένους και τους αιχμαλώτους.
- Από την επίδραση της διδασκαλίας της Εκκλησίας, εξανθρωπίστηκε περισσότερο η κρατική νομοθεσία και βελτιώθηκε σημαντικά η θέση των δούλων δια της οριστικής καταργήσεως της δουλείας.
- Η διδασκαλία και τα καλά έργα της φιλανθρωπίας δεν ήταν νεκρό γράμμα· ήταν μια τεράστια κινητήρια δύναμη η οποία μεταμορφωνόταν σε πράξη αλληλεγγύης και σε έργα χριστιανικής αγάπης.
- Η Εκκλησία καλλιέργησε και την φιλοξενία: “Εστω πανδοχείον υμών (η) οικία... ετήσον εκεί κλίνην, στήσου εκεί τράπεζαν και λυχνίαν πως ουκ άτοπον τους ξένους μη έχειν όπου καταμείνουν” (Χρυσόστομος).
- Η Εκκλησία μεριμνούσε και για τα έκθετα βρέφη και νήπια, ιδίως σε καιρό λιμού.
- Η κοινωνική πρόνοια για τους ασθενείς ήταν πολύ εκτεταμένη κατά τους βυζαντινούς χρόνους. Η Εκκλησία ήταν ο στοργικός προστάτης των νοσούντων και των “καμώντων”.
- Οι χριστιανοί μεριμνούσαν πρώτιστα για τους φτωχούς και τους πάσχοντες.

- Οι χριστιανοί συγκέντρωναν χρηματικά ποσά και τα παρέδιδαν στον επίσκοπο, διότι “αυτός γινώσκει τους θλιβομένους και εκάστω δίδουσι κατά το αρμόζον”.(Ιουστίνος)
- Σημαντικότερη ήταν και η μέριμνα της Εκκλησίας για τα ορφανά και τις χήρες.
- Τα ευαγή και φιλανθρωπικά ιδρύματα της Εκκλησίας ήταν πάμπολλα, όταν μάλιστα ακόμη η κρατική εξουσία δεν μπορούσε να κατανοήσει την αναγκαιότητά τους. Τέτοια ήταν οι ξενώνες ή ξενοδοχεία ή ξενίες ή πανδοχεία ή πανδοκεία συνδεδεμένα με θεραπευτήρια, τα νοσοκομεία σε διάφορες πόλεις, τα ορφανοτροφεία, οι “σύλλογοι χηρών”, τα πτωχεία ή πτωχοκομεία για τους πένητες, τα γηροκομεία ή γηροτροφεία, η φροντίδα για τους απόκληρους και παραστρατημένους.

Παρά το γεγονός ότι τόσο η πρακτική, όσο και η βιβλιογραφική αναγνώριση του ρόλου της Εκκλησίας και των εν γένει εκκλησιαστικών φορέων στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής θεωρείται δεδομένη, η ακριβής δράση της είναι μάλλον άγνωστη στη χώρα μας. Πιο παράδοξο όμως είναι το γεγονός, ότι «ανεξερεύνητη» παραμένει η σύγχρονη διακονία της Εκκλησίας και όχι η παρέμβασή της κατά την παλαιοχριστιανική ή βυζαντινή περίοδο ή ακόμα και στην Τουρκοκρατία.

Κατά τους νεώτερους χρόνους, μέσα στους κόλπους της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας σημειώθηκε σπουδαιότητα φιλανθρωπική κίνηση και κοινωνική δραστηριότητα, παρ’ όλες τις δυσμενείς εξωτερικές συνθήκες, κάτω απ’ τις οποίες βρέθηκε, ιδίως κατά τις εμπόλεμες περιόδους και τις οικονομικές κρίσεις.

Μεγάλες προσωπικότητες ανέπτυξαν σπουδαιότερη κοινωνική δράση μέσα στο περιβάλλον και το χώρο της Εκκλησίας. Για παράδειγμα υπενθυμίζουμε ότι κατά τους ζοφερούς χρόνους της Τουρκοκρατίας πολλοί ήταν αυτοί που ανέπτυξαν φιλανθρωπική δράση, κατά κανόνα κληρικοί και μοναχοί και τελικά το πλήρωσαν με τη ζωή τους, όπως ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός και Αγία Φιλοθέη Μπενιζέλου.

Στην νεώτερη Ελλάδα, το φιλανθρωπικό έργο της Εκκλησίας είναι τεράστιο. Για παράδειγμα αναφέρουμε μερικά ιδρύματα φιλανθρωπίας που έγιναν με την

έμπνευση και τις ενέργειες της Ελληνικής Εκκλησίας: το Ζάννειο Ορφανοτροφείο Πειραιώς της “Ελεήμονος Εταιρείας” Αθηνών, το Ορφανοτροφείο Ιωαννίνων του Γ. Σταύρου, το Ορφανοτροφείο Χατζηκυριακού στον Πειραιά, το Παπάφειο Ορφανοτροφείο Θεσσαλονίκης, οι Σχολές τυφλών και κωφαλάλων στη Θεσσαλονίκη, στην Κίσσαμο στο Βόλο, το Εκκλησιαστικό Ορφανοτροφείο Βουλιαγμένης, το Θεραπευτήριο Αγ. Αναργύρων Αργινίου (δεν λειτουργεί τώρα) κτλ.

Στις μέρες μας, αξιόλογη είναι η δράση της φιλανθρωπίας και πρόνοιας στις διάφορες Μητροπόλεις. Σχεδόν δεν υπάρχει Μητρόπολη που να μην έχει τουλάχιστον ένα φιλανθρωπικό Ίδρυμα ή Σχολείο. Όλες οι Μητροπόλεις έχουν φιλόπρωχα ταμεία και δίνουν βοηθήματα “κατά δύναμιν” σε αναξιοπαθόντες, που κάθε μέρα κρούουν τις πόρτες τους για βοήθεια.

Η Εκκλησία εμπνέει και σήμερα και βοηθάει στην ίδρυση και λειτουργία ορφανοτροφείων, γηροκομείων, σπιτιών γαλήνης, συλλόγων προστασίας αποφυλακισμένων, Χριστιανικών Εστιών, ενοριακών κέντρων Νεότητας, οικοτροφείων μαθητών και φοιτητών, φιλοπτώχων Αδελφοτήτων, Ασύλων ανιάτων, Μορφωτικών και Πνευματικών Κέντρων, Κατασκηνώσεων, Εκκλησιαστικών Στεγών Νεότητας, Αντικαρκινικών Συλλόγων κτλ. Σ’ αυτά συγκαταλέγονται και τα συσσίτια απόρων που διοργανώνουν οι Μητροπόλεις κατ’ ευθείαν ή οι Ενορίες τους, όπως είναι στο Κιλκίς τα συσσίτια απόρων στην Ενορία Παναγίας, για τα οποία εργάζεται άοκνα και κοπιάζει καθημερινά ο Προϊστάμενος Εφημέριος του Ιερού Ναού πατήρ Απόστολος Πορτοκαλίδης, μαζί με τους ευσεβείς και ακάματους ενοριακούς συνεργάτες του και με την καθοδήγηση και τις ευλογίες του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ.κ. Εμμανουήλ. (Κονιδάρης, Ι.Μ., 1993),

3.2. Ιστορική αναδρομή

Όσον αφορά στην ελληνική αρχαιότητα, η έννοια της φιλανθρωπίας αποτελούσε ύψιστο Κοινωνικό και θρησκευτικό ιδεώδες που εμπράκτως εκδηλωνόταν με υλική αλλά και ηθική βοήθεια προς τους πάσχοντες. Η πολιτεία μεριμνώντας στο συγκεκριμένο τομέα εκδήλωσε το ενδιαφέρον και την συμπαράστασή της με θέσπιση νόμων και διαταγμάτων κοινωνικού χαρακτήρα. Τομή στην θεωρητική και πρακτική εφαρμογή της μέριμνας και της προσφοράς, ιδρυματικής ή κοινωνικής, έφεραν οι αρχές της Χριστιανικής θρησκείας, οι οποίες όμως είχαν επηρεαστεί από την αρχαιοελληνική σκέψη και φιλοσοφία. Στους Βυζαντινούς, η φιλανθρωπία είχε λάβει θεολογική υπόσταση και αποτελούσε πολιτική αρετή.

Η Χριστιανική θρησκεία, με τα αρχαιοελληνικά σπέρματα φιλοσοφίας και αρετής, και επηρεασμένη από τον αλτρουισμό και την αγάπη προς τον πλησίον, ήταν ο κύριος θεωρητικός εκφραστής και αρωγός σκέψης και εφαρμογής της φιλανθρωπικής δραστηριότητας. Υλοποιητές της φιλανθρωπικής δράσης στο Βυζάντιο αποτέλεσαν η Εκκλησία, η Πολιτεία και οι ιδιώτες.

Οι αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της κοινωνικής αλληλεγγύης υπήρχαν στη φιλοσοφική σκέψη της ελληνικής αρχαιότητας, ως αντίβαρο στην κοινωνική αδικία που αντιμετώπιζαν κάποιες ομάδες ανθρώπων. Με την εμφάνιση όμως του Χριστιανισμού, οι έννοιες αυτές βγήκαν από τη σφαίρα της φιλοσοφίας και πραγματώθηκαν με μια σειρά από πράξεις αγάπης και φιλαλληλίας.

Η αρχαία Εκκλησία είχε πάρει και την ονομασία «Κοινωνία Αγάπης». Παράλληλα με την πίστη στο Χριστό ως Υιό του Θεού και Σωτήρα, οι χριστιανοί ασκούσαν τη φιλανθρωπία που την θεωρούσαν ως την σπονδυλική στήλη της σωστής και έμπρακτης χριστιανικής διαβίωσης.

Αμέσως μετά την Ανάληψη του Χριστού, οι Απόστολοι θεώρησαν ως απαραίτο καθήκον τους τη φιλανθρωπία. (Δημητρόπουλος Π. 2001), Για το λόγο αυτό συνέστησαν επιτροπές αγάπης με επικεφαλής τους επτά διακόνους. (Πράξεις, στ', 1-6)

Φιλανθρωπίες οργανώνονταν από την αποστολική Εκκλησία και αναλάμβανε την φροντίδα για τους έχοντες ανάγκη. Η φροντίδα δινόταν βάσει της εξής σειράς: χήρες, ορφανά, ασθενείς, ανίκανοι, φυλακισμένοι, ταφή νεκρών, φροντίδα για τους δούλους, φιλοξενία και παροχή εργασίας (Θωμόπουλος Ε., 1997 σ.78). Οι Πατέρες και Ιεράρχες της Εκκλησίας, μέσω των κηρυγμάτων τους, συνιστούσαν και προέτρεπαν τους πιστούς στην ελεημοσύνη. Το φιλανθρωπικό έργο της Εκκλησίας βρισκόταν υπό την εποπτεία και καθοδήγηση των Επισκόπων(Γ. Μαντζαρίδη σ 344). Ως βοηθοί των επισκόπων ορίστηκαν οι «οικονόμοι», που συντόνιζαν το φιλανθρωπικό έργο της τοπικής Εκκλησίας.

Στους Βυζαντινούς χρόνους, πλήθος μορφών ανέπτυξαν αξιόλογη φιλανθρωπική δράση, ένα μικρό μόνο ποσοστό των οποίων η Εκκλησία μας γνωρίζει, και κάποιους μάλιστα από αυτούς τιμά ως αγίους. Από αυτούς μπορούμε να αναφέρουμε ενδεικτικά τον Αγ. Νικόλαο, επίσκοπο Μύρων, τον Αγ. Σπυρίδωνα, επίσκοπο Σριμθούντος Κύπρου, το Μέγα Αθανάσιο, τον Κύριλλο Ιεροσολύμων, τον Αγ. Γρηγόριο το Θεολόγο, τον Αγ. Γρηγόριο επίσκοπο Νύσσης και αδελφό του Μ. Βασιλείου, τον Αγ. Ιωάννη το Φρυσόστομο, τον Αγ. Ιωάννη το Νηστευτή, τον όσιο Εφραίμ το Σύρο, τον Αγ. Σάββα τον ηγιασμένο, το Θεόδωρο το Στουδίτη, τον όσιο Νίκωνα τον «Μετανοείτε», τον άγιο Ιωάννη τον Ελεήμονα.

Η εκκλησία προέτρεπε τους πιστούς να ασκούν ελεημοσύνη προς το συνάνθρωπο καθώς και να αναπτύσσουν το αίσθημα της κοινωνικής και φυλετικής ισότητας και δικαιοσύνης. Οι πρώτες χριστιανικές κοινωνίες λειτουργούσαν βάσει συστήματος κοινοκτημοσύνης (Θωμόπουλος Ε., 1997 σ.89). Οι χριστιανοί οργάνωναν κοινά δείπνα, τις «αγάπες», όπου όλοι, πλούσιοι και πτωχοί κάθονταν στο ίδιο τραπέζι και μοιράζονταν το φαγητό. Εισήχθησαν τα δέκατα, ώστε η Εκκλησία να έχει αρκετά αποθέματα για την φιλανθρωπική αποστολή της. Επιπλέον οι γεωργοί προτρέπονταν να προσφέρουν τούς πρώτους καρπούς των προϊόντων τους, «τίς ἀπαρχές» όπως λέγονταν, στους πτωχούς. Υπήρχε ακόμα η συνήθεια των αυθόρμητων μηνιαίων εισφορών στα «ταμεία ευσεβείας».

Η Εκκλησία στο Βυζάντιο, καθώς προκύπτει από την μαρτυρία πολλών ιστορικών κειμένων, με την ανοχή αλλά και παρότρυνση του Κράτους καθώς και τη σημαντική οικονομική του ενίσχυση, θεμελίωσε μια ισχυρή παράδοση φιλανθρωπικών έργων.

Όσον αφορά στην ανακούφιση των αναξιοπαθόντων, οι χριστιανοί και η Εκκλησία ανέλαβαν μεγάλο αγώνα. Τα υποκείμενα της κοινωνικής προστασίας της βυζαντινής εκκλησίας δεν ήταν μονάχα οι γέροντες, οι χήρες, τα ορφανά, οι ασθενείς και γενικά όσοι δεν μπορούσαν να εργαστούν. Ήταν και οι άνεργοι, για την προστασία των οποίων η Εκκλησία συνέστησε τα εργαστήρια, που τον 6ο αιώνα υπολογίζονται στην Κωνσταντινούπολη στα 1100. (Δημητρόπουλος Π., 2001 σ.108), Ήταν και οι εξόριστοι, για τους οποίους μεριμνούσε η Εκκλησία. Επίσης, στο Βυζάντιο, η θέση των γεωργών και των δούλων αναβαθμίστηκε. Εκτός από βοήθεια σε χρήμα και είδος, η Εκκλησία παρείχε περίθαλψη και φιλοξενία σε φιλανθρωπικά ιδρύματα.

Πιο συγκεκριμένα, την εποχή εκείνη, στην Κωνσταντινούπολη και σε άλλες μεγάλες πόλεις, ιδρύθηκαν από την Εκκλησία ποικίλα ευαγή ιδρύματα, όπως μαιευτήρια, βρεφοκομεία, πτωχοκομεία, χηροτροφεία, ξενοδοχεία, ορφανοτροφεία μέχρι και ψυχιατρεία, λεπροκομεία και ξενοτάφια, για τον ενταφιασμό των ξένων, τα οποία οργανώθηκαν συστηματικά. Ακόμη, προσπαθώντας να περιορίσει την πορνεία, η Εκκλησία ίδρυσε «τά Μετανοίας», όπου προσπαθούσε να «επαναφέρει στη σώφρονα ζωή γυναίκες που ζούσαν στην αμαρτία και από την αμαρτία». (Δημητρόπουλος Π., 2001)

Επιπλέον, σημαντική ήταν η δράση των μοναστηριών στο Βυζάντιο, τα οποία ενισχύθηκαν σημαντικά από τους αυτοκράτορες. Η φιλανθρωπία των μοναχών, μέσα και έξω από τα μοναστήρια, δεν περιοριζόνταν σε πνευματική καθοδήγηση των πιστών αλλά και σε υλικές ενέργειες. Έτσι πολλά μοναστήρια συντηρούσαν μια σειρά από νοσοκομεία για μοναχούς και λαϊκούς καθώς και ιδρύματα, μεταξύ των οποίων και πολλά ορφανοτροφεία, παρέχοντας στους ασθενείς, φτωχούς και οδοιπόρους καταφυγή και προστασία «την οποίαν κατ' εκείνους τους χρόνους ουδαμού αλλαχού ηδύναντο να εύρωσι». (Κ. Παπαρηγόπουλου 1955, σελ 287)

Ένα από τα σημαντικότερα παραδείγματα πολύπλευρου προνοιακού έργου αποτελεί η «Βασιλειάδα», το συγκρότημα που ίδρυσε ο Μέγας Βασίλειος τον 4ο αιώνα στην Καππαδοκία. Ο Μ. Βασίλειος, που ήταν ο ίδιος γιατρός, χρησιμοποίησε την κληρονομιά από την περιουσία της μητέρας του και τις δωρεές πλούσιων ιδιωτών, για να δημιουργήσει ένα συγκρότημα ιδρυμάτων, που περιελάμβανε νοσοκομείο, ορφανοτροφείο, γηροκομείο, ξενώνα για τούς πτωχούς ταξιδιώτες και επισκέπτες, νοσοκομείο για μεταδοτικές ασθένειες κ.α.

Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά ενδεικτικά της Μονής Σινά, των μοναστήριων της Συρίας, της Μονής Καλλιβάδων στη Μ. Ασία, της Μονής Πεντέλης, της Μονής Ζωοδόχου Πηγής στον Κιθαιρώνα, τα Μοναστήρια των Μετεώρων και ιδιαίτερα την Μονή της Μεταμόρφωσης Σωτήρος και του Βαρλαάμ, του Αγ. Νικολάου Ορφανού στη Θεσσαλονίκη, της Παναγίας της Κοσμοσωτήρας στη Θράκη κ.α., στις οποίες λειτουργούσαν ιδρύματα και νοσοκομεία. Γενικά η φιλανθρωπία των μοναχών επιδρούσε και στην ευρύτερη κοινωνία των πιστών, εμπνέοντας την αγάπη και τη φιλανθρωπία και στην κοσμική κοινωνία.

Τέλος, σημαντική θεωρείται η συμβολή των διακονισσών στο φιλανθρωπικό έργο της βυζαντινής Εκκλησίας. Ο θεσμός αυτός άκμασε από τον τέταρτο ως τον έκτο αιώνα. Οι διακόνισσες βοηθούσαν στη βάπτισμα των γυναικών και εξυπηρετούσαν το φιλανθρωπικό έργο της Εκκλησίας. Με την καθιέρωση όμως του νηπιοβαπτισμού τον 4ο αιώνα, επικεντρώθηκαν στο φιλανθρωπικό έργο της Εκκλησίας. (Α. Ανδρεάδου 1918, σελ 574) .Γενικά η φιλανθρωπία στο Βυζάντιο ήταν αρκετά οργανωμένη, ώστε όπως ομολογεί ο Λατίνος μοναχός Pargoire, «ανταποκρινόταν σε κάθε ανάγκη».(Α. Ανδρεάδου 1918 σ 574)

Όσον αφορά στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, τον κύριο φορέα παροχής κοινωνικής προστασίας αποτελούσε η οικογένεια, η οποία αναλάμβανε την προστασία των ορφανών, των χήρων, τους γερόντων, των ανάπηρων. Πυλώνα κοινωνικής προστασίας αποτελούσε ακόμα η κοινότητα, λόγω των πόρων που διέθετε, οι Συνεταιρισμοί και οι Συντεχνίες καθώς και οι μεγάλοι Ευεργέτες του απόδημου ελληνισμού.(Θωμόπουλος Ε., 1997 σ 79-81)

Η φροντίδα της εκκλησίας καλύπτει τους φτωχούς, τις χήρες, τα ορφανά, τους φυλακισμένους στα τουρκικά μπουντρούμια, τους εξόριστους, τους κλέφτες, όλο

το σκλαβωμένο λαό. Έχοντας μακρά παράδοση στην κοινωνική προστασία από τους Βυζαντινούς χρόνους, και διατηρώντας διοικητικές και δικαιοπρακτικές εξουσίες που είχαν παραχωρηθεί από τους Οθωμανούς κατακτητές, άσκησε, έστω και περιορισμένα, κοινωνικό και εκπαιδευτικό έργο (Δημητρόπουλος Π., 2001 σ 59). Πολλές ενορίες στην Κωνσταντινούπολη και τις επαρχίες εξακολουθούσαν να συντηρούν νοσοκομεία και φιλανθρωπικά ιδρύματα. Επίσης σε πολλούς ναούς περιφέρονταν δίσκοι ή «κιτία» για την ενίσχυση των φυλακισμένων, των εκθέτων παιδιών, των ανιάτων, των ενδεών και γενικά όλων των εμπεριστάτων.

Αναφορικά με την παρέμβαση των ιεραρχών προς τους ηγεμόνες των κατακτητών, αυτή υπήρξε ενίοτε καθοριστική για την ευνοϊκότερη για τους Ρωμιούς ρύθμιση θεμάτων διοικητικής φύσης, όπως λ.χ. προικοδοτήσεις, ελευθερίες κ.λπ. Δυο ακόμα σημαντικές μορφές που έδρασαν στα πλαίσια της Εκκλησίας είναι ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός και η οσία Φιλοθέη η Αθηναία. Ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός (1714-1779), πέρα από το θρησκευτικό και εθνικό του έργο, συνέβαλε αποφασιστικά στην ίδρυση σχολείων, την ανάπτυξη της ελεημοσύνης και την προστασία των πτωχών, ορφανών και αδυνάτων.

Η οσία Φιλοθέη η Αθηναία (1522-1589), κόρη του Αθηναίου προύχοντα Αγγελου Μπενιζέλου, ίδρυσε στην Αθήνα, στο σημερινό ομώνυμο δήμο, γυναικείο μοναστήρι, ξενώνες, νοσοκομείο, γυναικείες σχολές και γηροκομείο και πρόσφερε καταφύγιο σε γυναίκες, Ελληνίδες και Τουρκάλες, που καταδιώκονταν από τους Τούρκους.

Όσον αφορά στην περίοδο της Επανάστασης, ο κλήρος όλων των βαθμίδων συμμετείχε στις πολεμικές επιχειρήσεις και συνέδραμε τα έργα φιλανθρωπίας. Φαίνεται πως η απελευθέρωση της Ελλάδας στοίχισε όχι μόνο σε χρήμα, καταστροφές στη γεωργική παραγωγή, την κτηνοτροφία και το δασικό πλούτο, αλλά κατά βάση σε ανθρώπινες ζωές. Αυτοί που έπεσαν «για του Χριστού την πίστη την αγία και της Πατρίδας την Ελευθερία» (Φράση που αποδίδεται στο Θ. Κολοκοτρώνη) άφησαν πίσω χήρες, ορφανά, γέρους ανίκανους γονείς. Πολλοί από τους αγωνιστές της Επανάστασης, που έδωσαν στον αγώνα όλη τους την

περιουσία, ζούσαν μετά την απελευθέρωση σε κατάσταση εξαθλίωσης. (Δραγούμης Ν., 1973 σ.14).

Κατά την διάρκεια της προσπάθειας ανασυγκρότησης του κράτους, πολύ βασικό ρόλο έπαιξαν οι μεγάλοι ευεργέτες, που συγκλονισμένοι από τον ένδοξο αγώνα αλλά και τη μετέπειτα δυστυχία ελληνικού λαού, προσέφεραν γενναϊόδωρη βοήθεια για την ίδρυση ευαγών ιδρυμάτων, κυρίως ορφανοτροφείων. Όσον αφορά στην Περίοδο της Ανεξαρτησίας, ο Ι. Καποδίστριας μερίμνησε για την εσωτερική οργάνωση και περαιτέρω ανάπτυξη του πνευματικού και κοινωνικού έργου της Εκκλησίας, η οποία μονοπωλούσε στο χώρο της κοινωνικής πρόνοιας. Ο Όθωνας όμως επεδίωξε την οργάνωση της Εκκλησίας με βάση τα δυτικά πρότυπα. Έτσι διέλυσε την πλειοψηφία των μοναστηριών και κατέστησε τα εναπομείναντα σε κοινωνικές υπηρεσίες, που περιέθαλπαν αρρώστους και ψυχικά ασθενείς.

Ωστόσο, η Εκκλησία συνέχισε, με τα περιορισμένα μέσα που διέθετε, λόγω της διάλυσης των μοναστηριών, το φιλανθρωπικό της έργο σε επίπεδο ενορίας, ενώ παράλληλα μεγάλες εκτάσεις από την εκκλησιαστική περιουσία απαλλοτριώθηκαν για την ανέγερση νοσοκομείων και σχολείων. Αν και έγιναν πολλές προσπάθειες αναδιοργάνωσης της κρατικής κοινωνικής πρόνοιας, μέχρι το 1922, το κύριο βάρος της πρόνοιας επωμίζεται η Εκκλησία και η ιδιωτική φιλανθρωπική πρωτοβουλία.

Ύστερα, η αρχή του 20ου αιώνα σηματοδεύτηκε από τρεις αλληπάλληλους πολέμους, τους βαλκανικούς Πολέμους, τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τη μικρασιατική εκστρατεία, που στοίχισαν στην Ελλάδα τόσο σε οικονομική ανάπτυξη όσο και, σπουδαιότερα, σε ανθρώπινες ζωές.

Η δεκαετία 1912-1922 συνάθροισε τεράστια προβλήματα, τα οποία με τους συνεχείς πολέμους και το προσφυγικό κύμα που ακολούθησε τη Μικρασιατική Καταστροφή, υποχρέωσαν σε εντονότερη δραστηριοποίηση την κρατική κοινωνική πρόνοια. Ο αριθμός των προσφύγων που έφθασαν στην Ελλάδα εκτιμάται σε 1.500.000, περίπου 350.000 οικογένειες. Στην πλειοψηφία τους ήταν «άστεγοι, γυμνοί, ασθενείς, ζητούντες άσυλον και προστασίαν παρά τε του κράτους και της ελληνικής κοινωνίας». (Κ. Παπαρηγόπουλος,., 1992) Παρά την

τεράστια δημοσιονομική επιβάρυνση, το προσφυγικό πρόβλημα έστρεψε την κρατική πολιτική προς την αντιμετώπιση αναγκών όπως η στέγαση, η περίθαλψη αλλά και η εξεύρεση εργασίας. (Λιάκος, Αντ., 1998 σ108)

Την συγκεκριμένη περίοδο, μαζί με την κινητοποίηση της Πολιτείας στη λύση του προσφυγικού προβλήματος, την ίδια στιγμή η Εκκλησία έδωσε το παρόν στην ανακούφιση των προσφύγων με διανομή εκκλησιαστικής περιουσίας και άλλες μορφές φιλανθρωπικής δράσης, παρά την οικονομική της αποδυνάμωση, που επακολούθησε τη διάλυση των μοναστηριών. (Π. Σταθόπουλος, 1999 σ 161)

Όταν άρχισε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, όλες οι δομές της δημόσιας διοίκησης, μεταξύ αυτών και οι νεοσύστατοι, από την εποχή της μικρασιατικής καταστροφής, προνοιακοί φορείς, παρέλυσαν. Η περίοδος της γερμανικής κατοχής (1941-1944) και εν συνεχεία η περίοδος του εμφυλίου πολέμου (1944-1949) συσσώρευσαν σοβαρότατα κοινωνικά προβλήματα, με κυριότερα την πείνα και την εξαθλίωση.

Αν εξαιρέσουμε τους διεθνείς οργανισμούς που απέστειλαν βοήθεια, σημαντική ήταν η προσφορά της Εκκλησίας. Την περίοδο του ελληνοϊταλικού πολέμου, με την Πρόνοια Στρατευομένων, η Εκκλησία, δραστηριοποιήθηκε σημαντικά στην ανακούφιση των στρατευομένων, των τραυματιών και τη συμπαράσταση των οικογενειών τους. Στην Κατοχή, με τον Εθνικό Οργανισμό Χριστιανικής Αλληλεγγύης (Ε.Ο.Χ.Α.), που ίδρυσε ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός, και κατά τόπους, σε επίπεδο ενορίας και Μητρόπολης, με την ενεργοποίηση των εθελοντών, κυρίως νέων φοιτητών, η Εκκλησία διοργάνωσε συσσίτια για τον πληθυσμό που λιμοκτονούσε, διένειμε φάρμακα και ρούχα στους πληγέντες και ανακούφισε σημαντικά τα ορφανά παιδιά, που άφησε πίσω ο πόλεμος.

Ιδιαίτερα την μεσοπολεμική εποχή ιδρύθηκαν μια σειρά από χριστιανικές οργανώσεις, (Δημητρόπουλος Π. 2001), οι οποίες ανέπτυξαν ιεραποστολικό και φιλανθρωπικό έργο. Ειδικότερα οι οργανώσεις αυτές προσπάθησαν να καλύψουν τις ανάγκες της θρησκευτικής διαφώτισης και καθοδήγησης του λαού, ενώ (Γ. Μαντζαρίδη 1999 σ 391) παράλληλα ανέπτυξαν πολύπλευρες προνοιακές δραστηριότητες.

Στη σύγχρονη εποχή, μέσα στους κόλπους της Ελληνικής Εκκλησίας σημειώνεται πολύ έντονη φιλανθρωπική κίνηση καθώς και κοινωνική δραστηριότητα, παρά τις δυσμενείς εξωτερικές συνθήκες. Μέσω της φροντίδας και της ενίσχυσης, οικονομικής και ηθικής, της Εκκλησίας λειτουργούν μια σειρά από ιδρύματα ανοικτού και κλειστού τύπου, που απευθύνονται σε κάθε άνθρωπο που έχει ανάγκη ανεξαρτήτως φύλου, ηλικίας, εθνικότητας και (συχνά) θρησκευματος. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα παρουσιάζει ομοιότητες με την προνοιακή δράση που παραδοσιακά ανέπτυξε η Εκκλησία τους είκοσι αιώνες της ύπαρξής της, παρέχοντας κοινωνική προστασία στα ορφανά, τους γέροντες, τους αρρώστους, τους φυλακισμένους. Οι προνοιακές δραστηριότητές της όμως επεκτείνονται σήμερα και σε άλλες ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, όπως κακοποιημένες γυναίκες, οι χρόνια πάσχοντες, τα άτομα με ειδικές δυνατότητες κ.α., σε μια προσπάθεια αναβάθμισης, ποιοτικής και ποσοτικής των υπηρεσιών της και κάλυψης των σύγχρονων προνοιακών και υγειονομικών αναγκών τόσο του ποιμνίου της όσο και όλων των ανθρώπων που ζουν στη χώρα μας.

3.3. Εκκλησία, Εθελοντισμός και Κοινωνία Πολιτών

Αν θέλαμε να προσεγγίσουμε ως έννοια την Κοινωνία των Πολιτών, θα την χαρακτηρίζαμε ως έναν ανεξάρτητο από το Κράτος και αυτοκυβερνώμενο κοινωνικό χώρο, ο οποίος αποτελείται από θεσμούς, ομάδες, οργανώσεις, οι οποίες λειτουργούν κατά του άκρατου ατομικισμού της αγοράς και του κρατικού αυταρχισμού. (Μακρυδημήτρης Α., 2003). Η Κοινωνία των πολιτών αποτελεί ένα οικονομικό και πολιτικό σώμα, που κείται μεταξύ του δημόσιου χώρου και της οικογένειας, που λειτουργεί στο χώρο του ιδιωτικού και όχι του δημοσίου δικαίου. (Δερτιλή Γ.Β., 2000 σ 38)

Λαμβάνοντας υπ' όψιν το γεγονός ότι η Κοινωνία των Πολιτών στηρίζεται στον εθελοντισμό, ανακύπτει το ζήτημα αν η Εκκλησία ανήκει ή όχι στη Κοινωνία των Πολιτών. Στο παραπάνω ερώτημα θεωρούμε ότι δεν μπορεί να δοθεί σαφής θετική ή αρνητική απάντηση.

Κατά την άσκηση της δραστηριότητάς της ή καλύτερα της διακονίας της, η Εκκλησία, καλύπτει ένα ευρύτατο πεδίο ρόλων, από την άποψη της νομικής προσωπικότητας των φορέων της(Ν.Π.Δ.Δ., ιδρύματα, σωματεία, ενώσεις προσώπων, μη κυβερνητικές οργανώσεις, άτυπα κοινωνικά δίκτυα. Κεφάλαιο 3 Η συμβολή της Εκκλησίας στην κοινωνική προστασία). Από τη μια πλευρά, η δράση των τυπικών ή αλλά και άτυπων πρωτοβουλιών που δραστηριοποιούνται στα πλαίσια της Εκκλησίας, συμπεριλαμβάνεται στα πλαίσια του εννοιολογικού προσδιορισμού της Κοινωνίας των Πολιτών. Από την άλλη πλευρά, ο χαρακτηρισμός τόσο της Εκκλησίας της Ελλάδας, όσο και των επί μέρους νομικών προσώπων της, ως ειδικά Ν.Π.Δ.Δ., καθώς και το γεγονός ότι ο Καταστατικός άρτης της Εκκλησίας, είναι νόμος του κράτους αποτελούν τροχοπέδη στο σαφή προσδιορισμό της Εκκλησίας ως κομμάτι της Εκκλησίας Πολιτών. Άλλωστε το ερώτημα αυτό μπορεί να είναι ρητορικό, δεδομένου ότι η Εκκλησία από την ίδρυσή της, θεωρεί τον εαυτό της ως «Κοινωνία Πιστών».

Χωρίς αμφιβολία, η κρίση του κοινωνικού κράτους αποτελεί μια από τις αιτίες ανάπτυξης του σύγχρονου εθελοντισμού. Όσον αφορά στην Ελλάδα, το 25% των εθελοντικών οργανώσεων που λειτουργούν τα τελευταία χρόνια, ανήκει στην Ορθόδοξη Εκκλησία, ενώ το 31% σε εν γένει εκκλησιαστικούς οργανισμούς και φορείς. (Γ. Διέλλας, , Η συμβολή της Εκκλησίας της Ελλάδος, στη διαμόρφωση του κράτους πρόνοιας και η συμμετοχή της στο σύστημα κοινωνικής φροντίδας, Διαδικτυακός τόπος της Εκκλησίας της Ελλάδας.)

Αξιοσημείωτο είναι επίσης και το γεγονός, ότι οι εκκλησιαστικές πρωτοβουλίες, παρουσιάζουν διάρκεια σε βάθος χρόνου, σε αντίθεση με πολλές άλλες εθελοντικές οργανώσεις. Είναι χαρακτηριστικό, ότι μεταξύ των μη εκκλησιαστικών εθελοντικών οργανώσεων που ιδρύθηκαν από το 1990 ως το 1996, μόνο το 36,3% λειτουργούσαν κανονικά το 1996 με αποτέλεσμα να μπορεί να ισχυρισθεί κανείς, πως «πρόκειται για μια περιστασιακή αφύπνιση χωρίς συνέχεια και βάθος χρόνου».

Αν εξαιρέσουμε το εξειδικευμένο προσωπικό που απασχολείται στις προνοιακές δράσεις της Εκκλησίας, ο μεγαλύτερος αριθμός των απασχολούμενων σε αυτές είναι οι εθελοντές, οι οποίοι ανέρχονται σε εκατοντάδες χιλιάδες. (Ενδεικτικά αναφέρουμε το παράδειγμα των Ενοριακών Φιλόπτωχων Ταμείων. Σε 3.235 από τους 7.870 ενοριακούς ναούς της Εκκλησίας της Ελλάδας λειτουργεί ο θεσμός των ΕΥΣ, τα οποία διοικούνται από 9μελή συμβούλια, υπό την προεδρία του αρμόδιου εφημέριου, συνολικά 25.880 άτομα. Επιπλέον, αν σε αυτό τον αριθμό, προσθέτουμε τα 560 μέλη των Γενικών ΥΣ των Μητροπόλεων, καθώς και τα άτομα, που συμμετέχουν στους εράνους., τότε το σύνολο είναι πολύ μεγαλύτερο. Κεφάλαιο 3 Η συμβολή της Εκκλησίας στην κοινωνική προστασία)Αυτοί απασχολούνται σε όλα σχεδόν τα έργα της Εκκλησίας και είναι ο καθοριστικός παράγοντας επιτυχίας και βιωσιμότητάς τους. Πρόκειται για λαϊκούς και κληρικούς που εργάζονται στο τοπικό επίπεδο της Ενορίας και της Μητρόπολης, στα ιδρύματα, στα συσσίτια, τους εράνους, τα κατηχητικά σχολεία και τα κέντρα νεότητας, στις εθελοντικές αιμοδοσίες. Οι εθελοντές συνήθως παρακινούνται από κάποια αξιόλογη ενοριακή προσπάθεια, εμπνέονται από το παράδειγμα κάποιων χαρισματικών προσωπικοτήτων, που συχνά ηγούνται των προσπαθειών αυτών και παρακινούνται να δραστηριοποιηθούν σε έργα φιλανθρωπίας. Η δραστηριοποίηση των εθελοντών δεν είναι μόνο απαραίτητη για την ευόδωση των φιλανθρωπικών έργων της Εκκλησίας, αλλά είναι επίσης ευεργετική και για τους ίδιους τους συμμετέχοντες, μιας και, μέσω της προσφοράς του χρόνου, του κόπου και των χρημάτων τους, οι εθελοντές αξιοποιούν το χρόνο τους, νιώθουν χρήσιμοι στο διπλανό τους και το κοινωνικό σύνολο, κοινωνικοποιούνται και αναπτύσσουν ικανότητες και δεξιότητες που σε άλλη περίπτωση θα έμεναν ανεκμετάλλευτες.

Ένα όμως από τα επίκαιρα ερωτήματα, που όμως δεν έχουν μελετηθεί αρκετά είναι, αν και κατά πόσο η δραστηριοποίηση της Εκκλησίας στην κοινωνική προστασία μπορεί να χαρακτηριστεί ως κομμάτι της Κοινωνίας Πολιτών.

3.4. Η δράση των ΜΚΟ εκκλησίας

Στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο της χώρας μας, υπάρχουν καθημερινά αναφορές όσον αφορά στις πρωτοβουλίες αλληλεγγύης συμπολιτών μας με σκοπό την υλική στήριξη ευάλωτων ατόμων, ομάδες αυτοβοήθειας και αυτοδιαχείρισης, νέες πρωτοβουλίες της Εκκλησίας για παροχή κοινωνικής φροντίδας, νέες δομές κοινωνικής φροντίδας των Δήμων (πχ. κοινωνικά παντοπωλεία), νέο θεσμικό πλαίσιο για τη στήριξη της κοινωνικής οικονομίας, προσκλητήρια της πολιτικής ηγεσίας προς τους οικονομικά εύρωστους συμπατριώτες μας της διασποράς να προβούν σε φιλανθρωπικό έργο, συμμετοχή εταιρειών στη χρηματοδότηση και υλοποίηση κοινωνικών προγραμμάτων, χρήση του διαδικτύου για την λειτουργία δικτύων εναλλακτικής οικονομίας (ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών χωρίς τη μεσολάβηση χρήματος) και πολλές άλλες πρωτοβουλίες κοινωνικής αλληλεγγύης και φροντίδας. (Μπουρίκος Δ. 2013 σ.6)

Η εκκλησία αναλαμβάνει μεγάλο κοινωνικό έργο μέσω των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεών της. Παρακάτω θα αναλύσουμε την Μη Κυβερνητική Οργάνωση της εκκλησίας με την επωνυμία «Αποστολή».

3.4.1. Η Μ.Κ.Ο. «Αποστολή»¹

Η συμπαράσταση στον εμπερίστατο αδελφό είναι πρώτιστο καθήκον κάθε χριστιανού. Καθήκον του ανθρώπου που δεν τον αφήνουν αδιάφορο οι τραγικές εικόνες που συνθέτουν την καθημερινότητά μας.

Του ανθρώπου που στέργει πάντοτε στο άκουσμα του κλάματος του πεινασμένου παιδιού, στον θρήνο του ξεριζωμένου, στην απελπισία του φτωχού. Καθήκον κάθε ανθρώπου που επιθυμεί να δίνει απλόχερα την ελπίδα για έναν καλύτερο κόσμο.

Η αγάπη και η αλληλεγγύη προς τον συνάνθρωπο κατά συνέπεια δε μοιάζει να είναι μία απλή υποχρέωση. Αυτή η ανάγκη οδήγησε στη δημιουργία της «Αποστολής» της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών.

Η Αποστολή ιδρύθηκε το 2010 από την Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών με τη μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας με εθνική και διεθνή εμβέλεια στο πλαίσιο της δραστηριοποίησής της στον ανθρωπιστικό, αναπτυξιακό και εκπαιδευτικό χώρο.

Στόχος και συνεχής επιδίωξη είναι η ΑΠΟΣΤΟΛΗ να γίνει από σήμερα το μέσο, το εργαλείο, ο ταπεινός συντελεστής ανακούφισης ανθρώπων.

Αυτή η απόφαση είναι όχι μόνο η έκφραση της αγωνίας της διοίκησης Εκκλησίας για όσα συμβαίνουν και εκτυλίσσονται τον τελευταίο καιρό στην πατρίδα μας, αλλά και η συμβολή της στο μέτρο του δυνατού, στη συλλογική προσπάθεια που καταβάλλεται από πολλές πλευρές προς αναχαίτιση μίας πλημμυρίδας. Και τούτο χωρίς πανικό, με την εμπειρία μίας διδαχής, ότι αυτός ο τόπος ξεπέρασε πολλές ανάλογες δυσκολίες στο διάβα της ιστορίας του.

Η αναγνώριση των λαθών μας, η υπέρβαση του προσωπικού μας θελήματος, η πραγματική διαφάνεια, η επιδίωξη της ομόνοιας και της ενότητας είναι μερικά

---

¹ Οι πληροφορίες έχουν αντληθεί από την ιστοσελίδα της Μ.Κ.Ο. «Αποστολή», <http://www.mkoapostoli.gr/>, [Ημερομηνία πρόσβασης: 1-11-2013]

από τα αντισώματα που θα χρειασθούν στην αντιμετώπιση μίας ασθένειας που κατατρώνει σχεδόν όλες τις θεσμικές δομές μας.

Προορισμός της Εκκλησίας μας «που είναι άλλωστε ο προαιώνιος προορισμός της» είναι : «να είναι στον κόσμο πηγή υψηλής πνευματικής ζωής, ελευθερίας και πανανθρώπινης αγάπης, συναδέλφωσης και ειρήνης, άρνηση του μίσους, της κακίας και της αδικίας, συμπαραστάτισσα της πάσχουσας ανθρωπότητας στη βασανισμένη πορεία της».

Το σύμπλεγμα των έργων της «Αποστολής» είναι:

- Α. Πρότυπο Περιβαλλοντικό Κέντρο στην Πάρνηθα
- Β. Μονάδα επανένταξης ουσιο εξαρτημένων ατόμων
- Γ. μονάδα φροντίδας και αγωγής αυτιστικών παιδιών
- Δ. μονάδα φροντίδας κατάκοιτων
- Ε. στέγες ηλικιωμένων
- Στ. Διπλασιασμός των μερίδων φαγητού (σήμερα υπερβαίνουν τις 10.000 ημερησίως)

Τομείς όπως:

- η πολιτισμική κληρονομιά
- η προστασία του περιβάλλοντος
- η συνεργασία με φορείς του εξωτερικού
- η ενδυνάμωση της Ιεραποστολής

Είναι στις προτεραιότητες της ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Η συνεργασία όλων μας πρέπει να είναι η πεμπουσία και το μήνυμα της ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ.

Στόχος της ΜΚΟ «Αποστολή» είναι πέραν της δυναμικής δραστηριοποίησης στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας και συνοχής, της υγείας, αλλά και του πολιτισμού, να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στους τομείς του περιβάλλοντος και των νέων τεχνολογιών, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Οι διεθνείς της δράσεις και τα προγράμματα αναπτύσσονται σε συνεννόηση με τις κατά τόπους Μητροπόλεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας σε αναπτυσσόμενες χώρες με έμφαση την Αφρική, τη Νοτιοανατολική Ασία, τα δυτικά Βαλκάνια, και τη Μέση Ανατολή, ενώ ετοιμάζεται να προωθήσει αντίστοιχες πρωτοβουλίες στη Λατινική Αμερική.

Για την υλοποίηση των συγκεκριμένων προγραμμάτων έχει δρομολογήσει συνεργασίες με ευρωπαϊκούς και εθνικούς φορείς, όπως το Υπουργείο Απασχόλησης, το Υπουργείο Πολιτισμού, το Υπουργείο Υγείας η Κοινωνία της Πληροφορίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο Ο.Η.Ε .

Η «Αποστολή» απέκτησε διαχειριστική επάρκεια για την υλοποίηση τεχνικών έργων και παροχής υπηρεσιών (τύπου Α και Β), η οποία, σύμφωνα με τη νομοθεσία, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την διεκδίκηση χρηματοδοτικών πόρων από το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ 2007-2013).

Είναι υποψήφια προς ένταξη στο δίκτυο Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων με καθεστώς συμβούλου του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (ECOSOC) του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, μέλος του μητρώου ΜΚΟ της EuropeAid της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και εθνικών και ευρωπαϊκών δικτύων.

Προσβλέποντας στην υποστήριξη των κοινωνικά ευαίσθητων ομάδων μέσα από το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης, η Αποστολή συνεργάζεται επίσης με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, ερευνητικά ιδρύματα, εταιρείες και άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών.

➤ **Τομείς ενδιαφέροντος**

Στο πλαίσιο της δραστηριοποίησής της στους τομείς κοινωνικής συνοχής, φροντίδας και υγείας, του πολιτισμού, του περιβάλλοντος και των νέων τεχνολογιών μέσα από ένα ευρύ φάσμα ανθρωπιστικών και αναπτυξιακών πρωτοβουλιών, η Μ.Κ.Ο Αποστολή:

- Καταγράφει και παρέχει αξιόπιστες και συνεχώς ενημερωμένες πληροφορίες για τις ανάγκες των Ιερών Μητροπόλεων στην Ελλάδα και στις αναπτυσσόμενες χώρες

- Υποβάλλει προγράμματα και προτάσεις σε εθνικούς, Ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς εκ μέρους της Εκκλησίας της Ελλάδος
- Συντονίζει, διαχειρίζεται και υλοποιεί εγκεκριμένες δράσεις και προγράμματα
- Προσφέρει έκτακτη και μη ανθρωπιστική βοήθεια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό
- Υλοποιεί αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και προγράμματα στην Ελλάδα και τις αναπτυσσόμενες χώρες
- Σχεδιάζει, διαχειρίζεται και υλοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, μετανάστες και εργαζόμενους
- Συνεργάζεται με εθνικούς και διεθνείς φορείς

➤ **Όραμα**

Ο προορισμός της «Αποστολής» είναι η θεοδίδακτη αγάπη και φιλανθρωπία, δηλαδή η ενίσχυση των λιγότερο ευνοουμένων κοινωνικών ομάδων και η βελτίωση των συνθηκών διαβιώσεώς τους, μέσω της παροχής κάθε δυνατής βοήθειας.

Είναι οι ίδιες αρχές, οι οποίες μας οδηγούν στο να συνεχίζουμε αυτό το έργο και να πορευόμαστε με τα νέα δεδομένα του σήμερα αλλά με διδαχές βγαλμένες από τη διδασκαλία του Ευαγγελίου και την παράδοση της Εκκλησίας μας.

Στη νέα μας αυτή πορεία, στην οποία ευλογών και πνευματικός καθοδηγητής μας είναι ο Μακαριότατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερώνυμος, έχουμε θέσει τους βασικούς άξονες κοινωνικού έργου, οι οποίοι έχουν αναφορά στη βοήθεια μας προς τον συνάνθρωπο εκτός και εντός συνόρων, στη συμπαράσταση του κάθε ανθρώπου που έχει ανάγκη και προσδοκά με τη δύναμη της ανιδιοτελούς αγάπης, της συμπόνιας και της προσφοράς.

Στόχοι μας είναι η διακονία, η φροντίδα, η ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου, η ουσιαστική παρέμβαση και βοήθεια για την αντιμετώπιση κάθε κοινωνικού προβλήματος, η ενίσχυση της νεολαίας μας, η βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου, η προστασία του περιβάλλοντος, η ενίσχυση της Ιεραποστολής, η βοήθεια του ποιμαντικού έργου των αδερφών μας Ορθοδόξων Χριστιανών, όπου

και αν βρίσκονται κυρίως όμως η ανακούφιση των ανθρώπων που υποφέρουν ανεξαρτήτως χρώματος, θρησκευματος, φυλής.

Με όλη μας την δύναμη με ισχυρή θέληση με πείσμα και ένστερνο ζήλο θέτουμε τις βάσεις σήμερα, θεμελιώνουμε το αύριο με τη δημιουργία και υλοποίηση προγραμμάτων, δράσεων, ανθρωπιστικών παρεμβάσεων, απλώνοντας ένα κοινωνικό “δίχτυ” προστασίας που αφορά την υγεία, τα παιδιά, νέους και ηλικιωμένους, τις οικογένειες και ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Το όραμα μας είναι ο συνεχής αγώνας για ν’ αλλάξει η ζωή μας, η ανασφάλεια, η αβεβαιότητα, η θλίψη, η απόγνωση και η απελπισία που βιώνουν πολλοί συνάνθρωποι μας να βρουν καταφύγιο κατανόησης, στοργής, φροντίδας και αρωγής μέσα από τις δομές και τις δράσεις της «Αποστολής».

“Κανένας συνάνθρωπος μας χωρίς φαγητό, στέγη, γιατρό και φάρμακα.”

Είναι ο βασικός συντελεστής που σηματοδοτεί την δική μας αποστολή περιλαμβάνοντας επίσης δράσεις ανθρωπιστικής βοήθειας σε κάθε έκτακτη ανάγκη στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, σε κάθε γωνιά του πλανήτη όπου χρειάζεται και απαιτείται. Ακόμη παροχή υποτροφιών και δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε έλληνες και αλλοδαπούς.

Δεν αποτελεί πρόθεσή μας να μετατραπούμε σε εργολάβους και κατασκευαστές, όμως ελπίδα μας είναι να αποτυπώσουμε ίχνη αγάπης προς τον συνάνθρωπο, ο οποίος διαβιεί υπό αντίξοες συνθήκες.

Ο μόνος τρόπος να πετύχουμε τον σκοπό μας είναι να σχεδιάσουμε με απόλυτη διαφάνεια ολοκληρωμένα έργα υποδομής και ανάπτυξης, τα οποία θα στηρίζουν το κοινωνικό έργο της πατρίδας μας αλλά και των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών.

Η «Αποστολή» ανταποκρινόμενη σε αιτήματα των ιερών μητροπόλεων, ενοριακών κέντρων, συλλόγων, οργανισμών και άλλων φορέων προσπαθεί να καλύψει ανάγκες σε τρόφιμα, είδη ρουχισμού, φαρμακευτικό υλικό, είδη υγιεινής, βιβλία και άλλα είδη, προκειμένου να σταθεί στο πλευρό των πασχόντων συνανθρώπων και να παρέχει ένα περιβάλλον ανακούφισης και προοπτικής.

Ενδεικτικά το 2010 η Μ.Κ.Ο. «Αποστολή» προσέφερε ανθρωπιστική βοήθεια 7,5 τόνων (46.533 τεμάχια είδη διατροφής, 232 τεμάχια φαρμακευτικού υλικού, 2.369 τεμάχια ειδών ένδυσης και 1.000 τεμάχια παιχνιδιών). Τα εν λόγω είδη δόθηκαν στην Μ.Κ.Ο. «ΑΓΚΑΛΙΑ» Λέσβου, στην Παγκόσμια Ένωση Αλβανικής Μετανάστευσης, στους μετανάστες απεργούς που φιλοξενήθηκαν στο κτίριο Υπατία, στους Σέρβους και Αλβανούς του Κοσσόβου σε συνεργασία με την Ιερά Μητρόπολη Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως, στον Πανελλήνιο Σύλλογο Παραπληγικών Ελλάδος, στην Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, στον Ιερό Ναό Αγίου Παύλου (Ι. Μ. Περιστερίου) και σε Ενορίες της Ι.Α.Α.

Για το 2011 το ύψος της ανθρωπιστικής βοήθειας που προσέφερε η «Αποστολή» ανέρχεται στους 53,5 τόνους.

Ειδικότερα, η «Αποστολή» προσέφερε για:

- Α΄ τετράμηνο 2011 συνολική ανθρωπιστική βοήθεια αποτελούμενη από: 15,5 τόνους τρόφιμα, 50.148 τεμάχια ειδών διατροφής, 232 τεμάχια φαρμακευτικού υλικού, 2.369 τεμάχια ειδών ένδυσης, 1.000 τεμάχια παιχνίδια, 6.880 τεμάχια ειδών ατομικής φροντίδας, 4.000 βιβλία εκπαιδευτικού περιεχομένου, 212 οικογενειακά δέματα.
- Β΄ τετράμηνο 2011 συνολική ανθρωπιστική βοήθεια αποτελούμενη από: 15 τόνους τρόφιμα, 6.993 τεμάχια ειδών διατροφής, 10.860 τεμάχια ειδών ατομικής φροντίδας, 20.547 βιβλία εκπαιδευτικού περιεχομένου, 3.789 είδη γραφικής ύλης, 282 είδη υπόδησης, 1.059 είδη ένδυσης και 500 είδη παιχνιδιών.
- Γ΄ τετράμηνο 2011 συνολική ανθρωπιστική βοήθεια αποτελούμενη από: 23 τόνους τρόφιμα, 20.106 τεμάχια ειδών ατομικής φροντίδας και υγιεινής, 12.607 βιβλία εκπαιδευτικού περιεχομένου, 1.164 τεμάχια ειδών γραφικής ύλης, 500 τεμάχια παιχνίδια και 1.673 τεμάχια φαρμακευτικού υλικού.

Αναλυτικότερα, τα προγράμματα της «Αποστολής» στην Ελλάδα είναι:

- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “Η Εκκλησία στους δρόμους”
- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “Η Εκκλησία στο σπίτι”
- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “Έχω Αποστολή”
- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “Η Αποστολή στηρίζει τους Μαθητές”
- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “Η Αποστολή στους Αστέγους”
- Κοινωνικό Παντοπωλείο Μοσχάτου – Ταύρου
- Κοινωνικό Παντοπωλείο Καλλιθέας
- Κοινωνικό Παντοπωλείο Καλλιθέας (σε συνεργασία με την Ε.Σ.Ε.Ε.)
- Κοινωνικό Παντοπωλείο Δάφνης – Υμηττού
- Κοινωνικό Παντοπωλείο Ζωγράφου
- Κοινωνικό Παντοπωλείο Ορεστιάδας
- Ιατρείο Κοινωνικής Αποστολής
- Αποστολή στους Ακρίτες
- Αποστολή στους Φυλακισμένους
- Αποστολή Χωρίς Όρια
- Αποστολή σε Ασθενείς και Ηλικιωμένους
- Αποστολή στις Ένοπλες Δυνάμεις

3.4.2. Η Μ.Κ.Ο. «Φιλοξενία»²

Η Μη Κυβερνητική Οργάνωση (Μ.Κ.Ο.) «ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ» - «FILOXENIA» που τελεί υπό την ευλογία του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Ιεράς Επαρχιακής Συνόδου της Εκκλησίας Κρήτης, έχει ως σκοπό την ενίσχυση και προώθηση του κοινωφελούς και άλλου έργου της Εκκλησίας Κρήτης, σε δραστηριότητες που υπηρετούν τον άνθρωπο, την κληρονομιά και την παράδοση του Νησιού μας.

Η Γενική συνέλευση των εταίρων της (Μ.Κ.Ο.) «ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ» - «FILOXENIA» απαρτίζεται από τους: την Ιερά Αρχιεπισκοπή, τις οκτώ Ιερές Μητροπόλεις της Εκκλησίας Κρήτης, την Ανωτάτη Εκκλησιαστική Ακαδημία Ηρακλείου Κρήτης και την Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης.

Ως ανώτατο όργανο λειτουργίας της την Γενική Συνέλευση των Εταίρων, στην οποία συνδιαμορφώνονται οι προτάσεις και οι άξονες δράσεις.

Η Εταιρεία είναι μη κερδοσκοπική και επομένως καμία διανομή κερδών δε γίνεται προς τα μέλη της είτε κατά τη διάρκεια λειτουργίας της είτε μετά τη λύση της. Τα τυχόν υφιστάμενα, πέραν της εισφοράς των εταίρων, καθαρά έσοδα Εταιρείας, για κανένα λόγο δε διατίθενται μεταξύ των εταίρων, αλλά για την πραγματοποίηση των σκοπών της Εταιρείας.

Η οικονομική διαχείριση γίνεται με βάση προϋπολογισμούς και απολογισμούς εσόδων και εξόδων που καταρτίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας, οπότε τηρούνται και τα ανάλογα βιβλία και στοιχεία που προβλέπει η εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία. Επίσης, λαμβάνεται φροντίδα από την εταιρεία να διενεργούνται και έλεγχοι από ορκωτούς λογιστές, όπου αυτό προβλέπεται από τη σχετική νομοθεσία. Ο τελικός έλεγχος των οικονομικών αποτελεσμάτων της Εταιρείας διενεργείται από την Ι. Επαρχιακή Σύνοδο της Εκκλησίας Κρήτης,

---

² Οι πληροφορίες έχουν αντληθεί από την ιστοσελίδα της Μ.Κ.Ο. «Φιλοξενία», <http://mkofiloxenia.iak.gr/>, [Ημερομηνία πρόσβασης: 12-11-2013]

αφού προηγουμένως διενεργήθη από ορκωτούς λογιστές συμφώνως προς την κείμενη σχετική νομοθεσία (κατ' έτος). Η Μ.Κ.Ο. «ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ» - «FILOXENIA» της Εκκλησίας Κρήτης κατά την εκπλήρωση της αποστολής της συνεργάζεται στενά με το Ίδρυμα Υποστηρίξεως του Οικουμενικού Πατριαρχείου για την προώθηση κοινών προγραμμάτων που αποσκοπούν στην προβολή της ζωής και μαρτυρίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου επί εθνικού επιπέδου και ευρύτερα διορθόδοξου, διαχριστιανικού και διαθρησκειακού.

➤ **Σκοπός οργάνωσης**

- Την οργάνωση των δραστηριοτήτων των υπηρεσιών της Ιεράς Συνόδου, της Ιεράς Αρχιεπισκοπής και των Ιερών Μητροπόλεων, των Ι. Ναών και προσκυνημάτων, των Ιερών Μονών και των λοιπών ευαγών Ιδρυμάτων της Ορθοδόξου Εκκλησίας Κρήτης, της υπό το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, ως και την ανάπτυξη, προβολή και διάδοση παντός εν γένει πνευματικού, κοινωνικού, φιλανθρωπικού, πολιτιστικού, εκπαιδευτικού, ιεραποστολικού, καλλιτεχνικού κ.λπ. έργου της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Κρήτης.
- Την οργάνωση και ανάπτυξη των εκκλησιαστικών μέσων γενικής ενημέρωσης με τη δημιουργία τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών, αναλόγων εκπομπών, την έκδοση εφημερίδων, περιοδικών κ.λπ., τη δραστηριοποίηση σε τομείς ενημέρωσης, εκπαίδευσης, κατάρτισης, διεξαγωγής συνεδρίων και ημερίδων, ομιλιών, διαλέξεων κλπ., την κυκλοφορία εντύπων, την χρήση κάθε ηλεκτρονικού μέσου και την έκδοση βιβλίων κλπ..
- Τη συνεργασία και σύμπραξη με το εν Πειραιεί εδρεύον Ίδρυμα Υποστηρίξεως του Οικουμενικού Πατριαρχείου και δι' αυτού με τα λοιπά Ορθόδοξα Πατριαρχεία και τις Ορθόδοξες Αυτοκέφαλες Εκκλησίες.
- Τη συνεργασία με άλλους μη κερδοσκοπικούς φορείς της Ελλάδος σε τομείς πνευματικούς, εκπαιδευτικούς, κοινωνικούς, φιλανθρωπικούς, πολιτιστικούς, τέχνης και συντήρησης μνημείων.
- Τον καταρτισμό ή την υλοποίηση ολοκληρωμένων αναπτυξιακών, πολιτιστικών, εκπαιδευτικών και περιβαλλοντικών προγραμμάτων σε

ανταπόκριση σχετικών προκηρύξεων εθνικών φορέων χρηματοδότησης που σχετίζονται με τους σκοπούς της εταιρείας.

- Τη δραστηριοποίηση στον τομέα της εκπαίδευσης, ιδιαίτερα μέσω της δημιουργίας σχολείων ή πνευματικών ιδρυμάτων πάσης βαθμίδας και ειδικότητας.
- Τη δραστηριοποίηση στον τομέα της φιλανθρωπίας με τη δημιουργία νέων ευαγών ιδρυμάτων στο γεωγραφικό χώρο της νήσου Κρήτης και την ενίσχυση των ήδη λειτουργούντων.
- Τη δραστηριοποίηση σε τομείς παροχής τεχνογνωσίας, εμπειριών και ιδεών.
- Τη διάδοση και διατήρηση των εκφάνσεων της πολιτιστικής και εκκλησιαστικής κληρονομιάς, ιδιαίτερα μέσω της ίδρυσης και λειτουργίας πολυδύναμων κέντρων πολιτισμού, της προστασίας-συντήρησης-ανάπτυξης και προβολής των μνημείων και των καλλιτεχνικών επιτευγμάτων του βυζαντινού και νεώτερου πολιτισμού στην Κρήτη, της συντήρησης τοιχογραφιών, εικόνων, ψηφιδωτών, ξυλογλύπτων κ.λ.π., της δημιουργίας νέων εκκλησιαστικών μουσείων και του εκσυγχρονισμού των υπαρχόντων, την εκμάθηση και καλλιέργεια όλων εν γένει των μορφών εκκλησιαστικής τέχνης (π.χ. αγιογραφία, ξυλογλυπτική κ.λ.π.) αλλά και της λαϊκής τοιαύτης, την ανάπτυξη μουσικής δημιουργίας (εκκλησιαστικής και τοπικής παραδόσεως), καλλιτεχνικών επιδόσεων, κινηματογραφικής και θεατρικής παρουσίας θεμάτων με πολυμέσα.

1. Στους σκοπούς της Εταιρείας εντάσσεται και η ενίσχυση του πολυμερούς ανθρωπιστικού και αναπτυξιακού έργου από την Εκκλησία Κρήτης που αφορά πληθυσμιακές ομάδες, μετανάστες ανεξαρτήτως θρησκείας, γλώσσας ή πολιτιστικής ταυτότητας, σε αναπτυσσόμενες αλλά και αναπτυγμένες χώρες του κόσμου, εφόσον παρίσταται ανάγκη.

2. Στα πλαίσια του προαναφερόμενου βασικού σκοπού οι δράσεις της Εταιρείας θα καλύπτουν μεταξύ άλλων τους τομείς (i) της υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας (ii) των βασικών κοινωνικών υποδομών, (iii) της προστασίας του περιβάλλοντος, (iv) της προστασίας και αναδείξεως ιδιαίτερων πολιτισμικών

στοιχείων, (v) της βασικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης καθώς και της κατάρτισης με στόχο τη δημιουργία θέσεων εργασίας και εισοδημάτων στις ασθενέστερες και μειονεκτικότερες πληθυσμιακές ομάδες, (vi) της οικοδομήσεως και ενδυναμώσεως θεσμών, (vii) της προωθήσεως του σεβασμού των θρησκευτικών ελευθεριών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, (viii) της ισότητας των δύο φύλων. Ιδιαίτερη φροντίδα θα αποδίδεται στην ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών και την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε πνευματικά και πολιτιστικά θέματα.

3. Στο πλαίσιο των ως άνω σκοπών, όπως αυτοί περιγράφονται στις παραγράφους Β(1) και Β(2) του παρόντος άρθρου, η Εταιρεία θα συμμετέχει στην πολυμερή σύμβαση δημιουργίας ομίλου Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων υπό την αιγίδα και ευθύνη του Ιδρύματος Υποστήριξης του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Μέσα στα πλαίσια του εν λόγω ομίλου και σε σύμπραξη με το ανωτέρω Ίδρυμα, η Εταιρεία θα επιδιώκει τον καταρτισμό ή την υλοποίηση ολοκληρωμένων αναπτυξιακών, πολιτιστικών, εκπαιδευτικών και περιβαλλοντικών προγραμμάτων προς τους πληθυσμούς των αναπτυσσόμενων χωρών (όπως αυτές καθορίζονται από τον ΟΟΣΑ αλλά και προς άλλες περιοχές του πλανήτη, όπου υπάρχει ανάγκη αναλήψεως αναλόγων δράσεων). Στο πλαίσιο των προαναφερόμενων προγραμμάτων ιδιαίτερη θέση θα κατέχει ο τομέας του διαθρησκευτικού διαλόγου και της πολιτισμικής προσεγγίσεως των λαών.

4. Μέσω της συμμετοχής της στον προαναφερόμενο όμιλο, η εταιρεία θα επιδιώκει να αναλαμβάνει, μεταξύ άλλων, διεθνείς συνεργασίες με αξιόπιστους φορείς της κοινωνίας των πολιτών (Μ.Κ.Ο., τοπικούς αναπτυξιακούς φορείς, Ο.Τ.Α., πανεπιστημιακά ιδρύματα, μαζικούς φορείς όπως συνεταιρισμούς, σωματεία, συλλόγους αλλά και φορείς της ιδιωτικής και επιχειρηματικής πρωτοβουλίας, τόσο σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο όσο και σε τοπικό επίπεδο στις κοινωνίες των αναπτυσσόμενων χωρών με στόχο την αποτελεσματική αντιμετώπιση των βασικών αναγκών οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης του πληθυσμού των χωρών αυτών και κυρίως των φτωχότερων στρωμάτων και των ευάλωτων ομάδων, όπως τα παιδιά και οι γυναίκες).

5. Στα πλαίσια της ανάληψης των ως άνω δράσεων η Εταιρεία θα επιδιώκει να προωθή, σε σύμπραξη με το Ίδρυμα Υποστηρίξεως του Οικουμενικού Πατριαρχείου, την οικειοποίηση των αναπτυξιακών πλεονεκτημάτων που θα προκύπτουν από την υλοποίηση των ως άνω προγραμμάτων από τις τοπικές κοινωνίες, ώστε να ενισχυθεί η ικανότητα του τοπικού πληθυσμού να προάγει με τις δικές του δυνάμεις τη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής του κατάστασης.

➤ **Μέσα επίτευξης των στόχων**

Για την επίτευξη των σκοπών της η Εταιρεία μπορεί ειδικότερα:

A) Να υποβάλει προτάσεις χρηματοδότησης σε εθνικούς φορείς χρηματοδότησης. Σε ό,τι αφορά τους ευρωπαϊκούς και διεθνείς φορείς χρηματοδότησης η Εταιρεία, σε σύμπραξη με το Ίδρυμα Υποστηρίξεως του Οικουμενικού Πατριαρχείου, μπορεί να υποβάλει προτάσεις υπό την ιδιότητα του εταίρου του Ιδρύματος Υποστήριξης του Οικουμενικού Πατριαρχείου στα πλαίσια του ομίλου που τελεί υπό την αιγίδα και ευθύνη του Ιδρύματος τούτου.

B) Να συλλέγει ποσά, λαμβάνει εισφορές, αποδέχεται δωρεές και κληρονομίες από τους υποστηρικτές της καθώς και από τρίτα φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

Γ) Να αγοράζει, μισθώνει ή/και να εκμισθώνει κινητά ή και ακίνητα, εφόσον αυτά θα είναι απαραίτητα για την πραγμάτωση του σκοπού της.

Δ) Να αξιοποιεί το στελεχιακό, επιστημονικό προσωπικό και συνεργάτες του Ιδρύματος Υποστήριξης του Οικουμενικού Πατριαρχείου στα πλαίσια της συμμετοχής της στον όμιλο που τελεί υπό την αιγίδα του Ιδρύματος ή/και να προσλαμβάνει το κατάλληλο προσωπικό και εξωτερικούς εμπειρογνώμονες (με τις ανάλογες συμβάσεις έργου, εργασίας ή υπηρεσιών) για την προώθηση των σκοπών της και τη διεξαγωγή των εργασιών της.

E) Ως μέσο για την πραγματοποίηση των ως άνω σκοπών η Εταιρεία μπορεί να εκπονεί τις σχετικές έρευνες και μελέτες, να διοργανώνει Συνέδρια, να διεξάγει εκστρατείες ενημερώσεως του κοινού καθώς και να εκδίδει περιοδικά ή άλλα συγγράμματα και ενημερωτικά φυλλάδια που καταγράφουν μέσα από τη

διεξαγωγή των ανάλογων ερευνών την οικονομική, εκπαιδευτική, κοινωνική και πολιτιστική κατάσταση της νήσου.

3.4.3. Η Μ.Κ.Ο. «Αγάπη» (πρώην Αλληλεγγύη)

Η Μη Κυβερνητική Οργάνωση «Αλληλεγγύη» ιδρύθηκε το 2002 με πρωτοβουλία του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος Χριστόδουλου, με σκοπό την υποστήριξη των κοινωνικά αδύναμων ομάδων ανεξαρτήτως εθνικότητας ή θρησκευματος.

Είναι αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία, που συγκροτείται από δύο νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου: το Διορθόδοξο Κέντρο της Εκκλησίας της Ελλάδος και την Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών.

Η ομάδα της «Αλληλεγγύης» αποτελούταν από νέους, κοινωνικά ευαίσθητους ανθρώπους, οι οποίοι συμβάλλουν ενεργά στον ανθρωπιστικό σχεδιασμό της Εκκλησίας της Ελλάδος. Ήταν η «άμεση δράση» του ανθρωπισμού στην Ελλάδα.

Μετά από διάφορα περιστατικά που έλαβαν χώρα κατά την διάρκεια της πορείας την μη κυβερνητικής οργάνωσης «Αλληλεγγύη», η ορθόδοξη εκκλησία προχωρά στη μετονομασία της σε «Αγάπη».

Σε «Αγάπη» μετονομάζεται η Μη Κυβερνητική Οργάνωση της Εκκλησίας «Αλληλεγγύη», όπως αποφασίστηκε κατά τη συνεδρίαση της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου. Στη θέση της Αρχιεπισκοπής, που αποχώρησε από εταίρος, μπαίνει η Εκκλησία της Ελλάδος.

Παράλληλα, όπως ανακοινώθηκε από την Ιερά Σύνοδο πρόεδρος της ΜΚΟ ορίστηκε ο Μητροπολίτης Ελασσώνος Βασίλειος, αντιπρόεδρος ο Μητροπολίτης Σιδηροκάστρου Μακάριος και Μέλος ο Κωνσταντίνος Δήμτσας.

Εκπρόσωπος της Εκκλησίας της Ελλάδος στη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού ορίζεται ο Μητροπολίτης Ηλείας Γερμανός και του Διορθόδοξου Κέντρου το Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Αντώνης Ζαμπέλης.

Συμπεράσματα- Επίλογος

Από την συγγραφή της παρούσας πτυχιακής συνοψίζονται τα εξής συμπεράσματα :

- Ο όρος «μη κυβερνητική οργάνωση» καλύπτει μια τεράστια ποικιλία φορέων, από ενώσεις εθελοντών, φιλανθρωπικά σωματεία και αναπτυξιακούς οργανισμούς, μέχρι κινήματα για την προάσπιση της ειρήνης, την παγκόσμια ασφάλεια και τον αποπλισμό, την προστασία του περιβάλλοντος και των ανθρώπινων δικαιωμάτων.
- Οι εθνικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, δεν συμμετείχαν αυτόνομα στην παγκόσμια πολιτική όταν ήθελαν να ασκήσουν επιρροή σε παγκόσμιο επίπεδο, απευθύνονταν στις αντίστοιχες διεθνείς οργανώσεις.
- Όσον αφορά στην ορθόδοξη παράδοση, οι έννοιες της εκκλησίας και της κοινωνίας δεν είναι παράλληλες αλλά μάλλον συνώνυμες.
- Η ιστορία των σχέσεων πολιτείας-εκκλησία αρχίζει κι όλας από την βυζαντινή περίοδο.
- Με βάση τα προνόμια και την περιουσία που είχε, η Εκκλησία, κατάφερε να ασκήσει, στην Τουρκοκρατία κοινωνικό και εκπαιδευτικό έργο έστω και με περιορισμένη μορφή.
- Είναι γεγονός πως η Εκκλησία, από την ίδρυσή της κι' όλας, χρειαζόταν υλικά μέσα όσον αφορά στην επιτέλεση των σκοπών της.
- Στη σύγχρονη εποχή, το ακριβές ύψος της Εκκλησιαστικής περιουσίας δεν είναι εύκολο να υπολογιστεί λόγω του γεγονότος πως η Εκκλησία στην Ελλάδα αποτελεί ένα πολύπλοκο οργανισμό με πολλά επιμέρους νομικά πρόσωπα, δημοσίου αλλά και ιδιωτικού δικαίου, το καθένα από τα οποία έχει οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια
- Για την αξιοποίηση της εκκλησιαστικής περιουσίας προβλέπεται η σύσταση ανώνυμων εταιρειών ή εταιρειών περιορισμένης ευθύνης με ειδικό νόμο.

- Στην σύγχρονη εποχή, εκτός από το κράτος και την εκκλησία, στους κοινωνικούς θεσμούς έχουν προστεθεί τα πολιτικά κόμματα, το κοινοβούλιο, η δημόσια διοίκηση, τα εργατικά συνδικάτα οι εμπορικοί και γεωργικοί συνεταιρισμοί, τα σωματεία καταναλωτών, οι κοινωνικοί σύνδεσμοι.
- Όσον αφορά στην κοινωνική πρόνοια, αυτή στοχεύει στην πρόληψη και επίλυση των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων.
- Οι μορφές της δράσης της εκκλησίας και τα υποκείμενα της κοινωνικής προστασίας μεταβάλλονται μέσα στους αιώνες, προκειμένου να ανταποκρίνονται στα κοινωνικά προβλήματα της εκάστοτε εποχής. Η άσκηση της έμπρακτης
- Κατά τους νεώτερους χρόνους, μέσα στους κόλπους της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας σημειώθηκε σπουδαιότητα φιλανθρωπική κίνηση και κοινωνική δραστηριότητα, παρ' όλες τις δυσμενείς εξωτερικές συνθήκες, κάτω απ' τις οποίες βρέθηκε, ιδίως κατά τις εμπόλεμες περιόδους και τις οικονομικές κρίσεις.
- Στην νεώτερη Ελλάδα, το φιλανθρωπικό έργο της Εκκλησίας είναι τεράστιο.
- Στις μέρες μας, αξιόλογη είναι η δράση της φιλανθρωπίας και πρόνοιας στις διάφορες Μητροπόλεις.
- Φιλανθρωπίες οργανώνονταν από την αποστολική Εκκλησία και αναλάμβανε την φροντίδα για τους έχοντες ανάγκη.
- Η φροντίδα της εκκλησίας καλύπτει τους φτωχούς, τις χήρες, τα ορφανά, τους φυλακισμένους στα τουρκικά μπουντρούμια, τους εξόριστους, τους κλέφτες, όλο το σκλαβωμένο λαό.
- Στη σύγχρονη εποχή, μέσα στους κόλπους της Ελληνικής Εκκλησίας σημειώνεται πολύ έντονη φιλανθρωπική κίνηση καθώς και κοινωνική δραστηριότητα, παρά τις δυσμενείς εξωτερικές συνθήκες.
- Χωρίς αμφιβολία, η κρίση του κοινωνικού κράτους αποτελεί μια από τις αιτίες ανάπτυξης του σύγχρονου εθελοντισμού
- Η εκκλησία αναλαμβάνει μεγάλο κοινωνικό έργο μέσω των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεών της.

- Το ζήτημα της χρηματοδότησης και της ευρύτερης εξεύρεσης πόρων παραμένει βασικό σημείο αναφοράς για όλους σχεδόν τους φορείς

Αναφορές- Πηγές

---

i. Ελληνική Βιβλιογραφία- Αρθρογραφία

- Ανδρεάδου Α., (1998), *«Ιστορία της Ελληνικής δημόσιας οικονομίας, τ. Α΄, Αθήνα*
- Δερτιλή Γ.Β., (2000), *«Η κοινωφελής δράση της κοινωνίας των πολιτών»*, Το Βήμα, 24.12.2000, σελ. 38
- Δημητρόπουλος Π., (2001), *« Κράτος και Εκκλησία μια δύσκολη σχέση»*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
- Δραγούμης Ν., (1973), *« Ιστορία και Αναμνήσεις»*, Εκδόσεις Ερμής, Αθήνα
- Θωμόπουλος Ε., (1997), *«Η ιστορία της κοινωνικής προστασίας από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα»*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα
- Κατρούγκαλος Γ, (2004), *«Θεσμοί Κοινωνικής προστασίας στο σύγχρονο κόσμο»*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα
- Κονιδάρης, Ι.Μ., (1993), *« Εκκλησία και πολιτεία: Η αναγκαιότητα της αυτοτέλειας στη συνύπαρξή τους»* Εκδόσεις Σάκκουλας Αντ., Αθήνα
- Λιάκος, Αντ., (1998), *«Από το Κράτος Φύλακα εις το Κράτος Πρόνοιας. Οι παράμετροι της εργατικής πολιτικής στο μεσοπόλεμο»*, Συμπόσιο για τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Πρακτικά Εταιρείας Ελληνικού και Λογοτεχνικού Ιστορικού Αρχείου (ΕΛΙΑ), Αθήνα
- Μαντζαρίδης Γ.(1999) *Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού. Εκδόσεις Πουρναρά. Θεσσαλονίκη*
- Μακρυδημήτρης Α., (2003), *«Κράτος και κοινωνία των πολιτών: ελευθερία και κοινωνική δικαιοσύνη»*, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα

- Μπιλανάκης, Ν., (2006), «Μη κυβερνητικές οργανώσεις και υπηρεσίες ψυχικής υγείας : Η απάντηση της κοινωνίας των πολιτών στο κράτος και την αγορά», Εκδόσεις Αρχιπέλαγος, Αθήνα
- Μπουρίκος Δ. (2013), «Κοινωνική αλληλεγγύη στην Ελλάδα της κρίσης: Νέο κύμα ανάδυσης της κοινωνίας πολιτών ή εμπέδωση της κατακερματισμένης κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη;». τ.3 Απρίλιος 2013
- Σταθόπουλος Π, (1999), « Κοινωνική πρόνοια μια γενική θεώρηση», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα
- Πανουτσόπουλος Κ., (1984), «Κοινωνική Πρόνοια, Ιστορική εξέλιξη, Σύγχρονες τάσεις», Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα
- Παπαρηγόπουλος Κ., (1992) «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους»,
- Πέτρας Τ., Γουάλλας Τ., Μόρρις – Σουζούκι Τ., Χιρς Γ., (2005), «Μη κυβερνητικές οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική» • επιμέλεια Γιάννης Παπαμιχαήλ., Εκδόσεις The Monthly Review Imprint, Αθήνα
- Σταθόπουλος Π., (1999), «Κοινωνική Πρόνοια μια γενική θεώρηση», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα
- Τρωιάνος, Σ. Ν., (1984), «Παραδόσεις εκκλησιαστικού δικαίου» Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα
- Φραγκονικολόπουλος, Χ.Α., (2007), «Ο παγκόσμιος ρόλος των μη κυβερνητικών οργανώσεων», Ι. Σιδέρης, Αθήνα

ii. Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία- Αρθρογραφία

- Salamon, M. Lester, S. Sokolowski Wojciech & Regina List (2003), “Global Civil Society: An Overview”, Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, Baltimore
- Stillman G.B., (2007), “Global Standard NGOs”, Lulu, Geneva
- Zaleski P., (2006), “ Global Non-governmental Administrative System: Geosociology of the Third Sector”, IFiS Publishers, Warszawa

iii. Διαδικτυακές πηγές

- [ttp://tvxs.gr/news](http://tvxs.gr/news)
- <http://www.mkoapostoli.gr/>
- <http://www.mkofiloxenia.iak.gr>
- www.solidarity.gr
- www.actionaid.gr

